

Б И С Е Р И

11.325
830-32

НОНРАД ФЕРДИНАНД МАЈЕР

АМАЈЛИЈА

Број читаоца

~~7028~~

830-32

Марз

Занимање

4 majura

Адреса

7007091943

Сигнатура
книге

Датум
връщаня

Сигнатура
книге

Датум
враћања

25

19-64

Б. Н. С. Е. П. Н.
СРЕДНЕЕ УЧЕБНОЕ ЗАВЕДЕНИЕ

1992
БИБЛИОТЕКА

Б И С Е Р И
СВЕТСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

. 28

1943

БЕОГРАД

АМАЈЛИЈА

НОВЕЛА

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА ПЕСЧОВЦА
Бр. 11325 830-32
С.рука

Написао

КОНРАД ФЕРДИНАНД МАЈЕР

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА ПЕСЧОВЦА

Бр. 11325

Одељење Е Страна 4-2

Издавачко и прометно а. д.

»ЈУГОИСТОК«

С немачког
РАД. МЕДЕНИЦА

Норице израдио
БУНА ЈАНКОВИЋ

Наслов оригинала :
Conrad Ferdinand Meyer
DAS AMULETT
Novelle

ШТАМПА: ШТАМПАРИЈА „ПРОСВЕТА“ — БЕОГРАД

Опште овлашћење Хем. централе бр. 23597/XV-6 за
потрошњу хартије у новембру 1943)
(Одобрење Проп. 425/42)

АМАЈЛИЈА

ГЛАВА ПРВА

Данас, четрнаестог марта 1611, пошао сам на коњу од свога пребивалишта на Билском Језеру преко, у Куртлон, ка старом Бокарду, да окончај погодбу, која се подуже била протегла око једног брежуљка са храстовима и буквама у близини Минхвајлера. Стари господин се у дугој преписци трудио да снизи цену. Против цене односног појаса шуме није се могло ништа озбиљно приговорити, али старац је, изгледа, сматрао за своју дужност да ми још нешто искамчи. Али како сам ја, међутим, имао добра разлога, да се према њему опходим само с љубављу, а сем тога и новац ми је био нужан, да бих своме сину, — који је био у холандској служби и верио једну пуначку Холанђанку — олакшао при првом уређењу његова дома, одлучих се да му попустим и да погодбу брзо окончај.

Нашао сам га на његову стародревном огњишту и у запуштеном стању. Коса му је висила у нeredу низ чело и по врату. Кад је чуо да пристајем, за-светлише му се угашене очи као при каквој радосној вести. Скупља и збира он под своје старе дане и не помишљајући да ће се његово колено са њиме искоренити и добро припасти равнодушним наследницима.

Он ме одведе у малу одају у кули где је у једном расточеном ковчегу чувао своје хартије, по-

нудн ми да седнем и замоли ме да саставим уговор. Био сам зачас готов с тиме и окренух се староме, који је међутим нешто претурао по фијокама, тражећи печат који, изгледа, беше негде затурио. Гледајући га како журно претура, устадох нехотећи, као да хоћу да му помогнем. Он беше у грозничавој журби отворио баш једну скривену ланицу, кад стадох иза њега, бацих поглед унутра и — дубоко уздахнух.

У ланици су се налазила један поред другог два чудна и мени врло позната предмета: пробушен филцани шешир, који је некада пробушило тана, и велики, округли сребрни медаљон са ликом Матере Божје из Ајнзиделна, кован, доста груб рад.

Стари се окрену, као да је хтео да одговори на мој уздах, и рече тужним гласом:

„Да господине Шадау, мене је Госпа из Ајнзиделна смела још штитити и на дому и у пољу, али од како је јерес дошла у свет и опустошила и нашу Швајцарску, утрла се и моћ добре Госпе, чак и за правоверне! То се и на Вилхелму обистинило — моме драгоме сину“. И суза навре испод његових седих трепавица.

Мене на ово обузе туга и упутих старом неколико утешних речи због губитка његова сина, мога вршњака, који је поред мене смртно погођен. Али моје речи, изгледаше ми, да га обеспокојавају, или их пречу, тек брзо поче опет о нашем послу, тражећи опет печат, нађе га најзад, потврди тапију и опрости се ускоро са мном без неке нарочите учтивости.

Пођох натраг. Касајући тако у сумрак путем, почеше из мириса пролећне земље васкрсавати преда ме слике прошлости, тако неодољиве и свеже, тако јасне и оштре да ме почеше мучити.

Судбина Вилхелма Бокарда била је с мојом врло присно везана, прво на пријатељски, затим на

страшан начин. Ја сам га, тако рећи, у смрт пову-
као. А ипак, ма колико ме ово пекло, не могу се
за то кајати и данас бих морао у истом случају исто
учинити, као што сам учинио као двадесетогоди-
шњак. Ипак ме сећање на старе ствари тако при-
тискивало да се одлучих да испишем читав ток овог
чудног збигија, и да тако себи олакшам.

ГЛАВА ДРУГА

Рођен сам године 1553, нисам запамтио оца, који је неколико година касније пао на бедемима Св. Квентина. Родом сам из Тириншке, моји преци су од давнина били у ратној служби и ратовали под многим војсковођама. Мој отац је био особито обавезан херцегу Улриху Виртембершком, који му је, за верно вршење дужности, поверио службу у својој грофовији Мимпелгарду и посредовао при женидби једном девојком из Берна, чији је предак био некада његов пријатељ, када је Улрих, као бегунац, тумарао по Швајцарској. Али мој отац није се дуго скрасио на овој мирној дужности, него је ступио у службу Француске, која је тада морала бранити границу и према Енглеској и према Шпанији. То је био његов последњи ратни поход.

Моја мати је после кратког времена пошла за оцем на онај свет, а мене прихватио један ујак, који је становао на Билском Језеру, и био фина, особена појава. Он се врло мало мешао у јавне послове, и што су га уопште трпели на бернском земљишту имао је у ствари једино да захвали своме имену које је било сјајно уписано у аналима града Берна.

Он се, наиме, још од младости бавио много тумачењем Библије, што није било ништа необично у оно доба религиозне потиштености; али он је по неким местима из свете књиге, особито из откровења Јованова — и то је било свакоме необично — сте-

као уверење да се свет ближи крају и да зато није за препоруку, и да би био узалudan посао, оснивати нову цркву уочи ове опште кризе, и због чега се мачелно и истрајно одрекао седишта које му је припадало у Бернској саборници. Као што је речено, само његова повученост штитила га је од строге руке духовњачке војске. Под надзором овога безазленог и добродушног човека одрастао сам дакле у сеоској слободи — ако не без стеге, оно ипак без прута и батина. Моје друштво били су сеоски деца из суседног села и њихов парох, неки врло строг калвинист; код њега ме мој ујак, противуречећи себи, дао на поучавање из религије.

Та два васпитача из моје младости нису се у по-
неским тачкама подударали. Док је теолог, са својим
учитељем Калвином, сматрао вечност паклених казни
као немиповни основ страха Господњег, веровао је
лаик у измирење и ведро поправљање свих ствари.
Моја снага мишљења вежбала се са уживањем на
реској доследности калвинске науке, не западајући
ипак у њену чврсту замку, али моје је срце, без ика-
кве резерве, припадало ујаку. Његово маштање о
будућности мало ме интересовало, само му је је-
ланпут пошло за руком да ме збуну. Одавно сам био
гајно жељу да добијем једног необузданог младог
пастува, једног дивног кулаша, кога сам видео у
Билу, и са овом великом ствари на памети прибли-
жих се једнога дана ујаку који беше задубљен у
књигу, али плашећи се његова устезања, не због
високе цене, него због необузданости животиње о
којој се већ рашчуло, а коју сам ја желео да укро-
тим. Тек што уста отворих, промотри ме он оштро
својим светлим плавим очима и упита свечано:
„Знаш ли ти, Хансе, шта значи алатаст коњ на коме
језди смрт?“

Ја занемех од чуда, дивећи се видовидости мо-
јег ујака, али бацив поглед на расклопљену књигу

пред њим, уверих се да није реч о моме кулашу него о једном апокалиптичком коњанику.

Учени парох поучавао ме и у математици, па чак понешто и у ратној вештини, колико се може научити из познатих приручника, јер он се, као млад студент у Женеви, огледао и на бедемима и на ратишту.

Било је, наиме, већ одлучено да са седамнаестом годином ступим у ратну службу; тако исто нисам имао шта да разбирам кад кога ћу војсковође провести своје прве војничке године. Име великог Колињна испуњавало је онда цео свет. Не победе — јер он није ни једну извојевао — него порази којима је он својом војничком вештином и величином карактера знао да дадне важност победе, уздигли су га били изнад осталих ондашњих војсковођа, сем ако га не бисмо поредили са шпанским Албом, а свога је он мрзео као пакао. Не зато што се мој храбри отац држао верно и пркосно протестантске вере, не зато што је мој у библији добро верзирани ујак имао рђаво мишљење о папству, држећи да га је већ уочио у Вавилонкињи откровења, већ сам ја сам почео да се загревам за ту странку. Зар се ја нисам још као дечко уврстио у протестантску војску, када се године 1567 требало латити оружја и осигурати Женеву од препада Албина, који се, из горње Италије, пробијао дуж швајцарске границе ка Низоземској. И младић се није могао више скрасити у усамљености Шамона, како се звало пребивалиште мога ујака.

Године 1570 дао је пацификациони едикт Сент-Жерменски хугенотима у Француској приступ у сва звања и Колињи, позват у Париз, претресао је са краљем — чије је срце као што се причало био потпуно задобио — план похода противу Албе у циљу ослобођења Низоземске. Годинама сам нестрпљиво очекивао одлагану објаву рата, која ме је имала одвести у Колињијеве чете, јер његова коњица се са-

стојала одувек од Немаца, а име мојега оца морало му је од раније бити познато.

Али та објава рата не долазаше никако и два непријатна доживљаја имала су да ми још загорче последње дане у завичају.

Када сам једнога мајског предвечерја седео са својим ујаком при ужини испод расцветале липе у дворишту, обрете се пред нама неки странац, доста понизна држања и похабана одела, човек чије су немирне очи и простачке црте лица направиле на мене непријатан утисак. Он се милостивој господи, како рече, препоручивао за коњушара, што за наше прилике није ништа друго значило него за сенза. Мени је таман на језику била реч да га кратко одбијем, јер му мој ујак до сада не поклањаше нимало пажње, када овај развезе да прича о својим знањима и вештинама.

„Бодежом рукујем као мало њих“, рече он, „и познајем високу школу мачевања из основа“.

Због удаљености градских мачевалишта осећао сам болно баш овај недостатак у своме образовању, те без предомишљања, и поред инстинктивне одвратности коју сам осећао према дошљаку, прихватих ову прилику, поведох туђинца у своју собу за мачевање и дадох му једну оштрицу у руке; с њом је он мој бодеж тако мајсторски одбијао, да сам се зачас с њиме погодио и узео га у нашу службу.

Ујаку сам ствар претставио, како је то повољна прилика да у последњем тренутку пред полазак још обогатим своја витешка знања.

Од сада сам проводио са туђинцем — који се издавао да је чешког порекла — вече за вечером, до касно у ноћ, у својој оружници, коју сам осветљавао са две зидне лампе колико се год могло. Лако сам научио насртај, параду, потајни удар, и ускоро сам, на задовољство свога учитеља, изводио теоретски потпуно сигурно читаву вештину, па ипак сам га доводио у право очајање тиме што нисам никако

успевао да се отресе извесне урођене равнодушно-сти, коју је он крстио тромошћу и, играјући се, по-беђивао ме својом, као муња, хитро витланом оштрицом.

Да би ми пробудио потребну темпераментност, дошао је на чудну замисао. На свој борачки грудњак пришио је срце од црвене коже, које је показивало место изнад истинског, и на које је, при мачевању, указивао левом руком потсмевајући ми се изазивачки. При том је узвикивао различите ратне поклике. Најчешће би подвикивао: „Живео Алба! — Смрт низоземским бунтовницима.“ Или такође: „Смрт јеретику Колињу! На вешала с њиме!“ — Иако су ме ови узвици заиста потресали и чинили ми учитеља још одвратнијим него што ми је био, ипак ми није успевало да убрзам темпо, иако сам као ученик, већ по дужности, употребљавао, колико сам год могао, сву своју окретност, али која се више није могла прекорачити. Једне вечери, кад је Чех опет дизао страховиту ларму, ступи кроз споредна врата мој ујак, забринут да погледа шта се то ради, али, ужаснут, повуче се одмах натраг кад ми мој противник уз узвик: „Смрт хугенотима!“ зададе један опак ударац у груди, који би ме, да је био у збиљи, на месту пробурао.

Идућег јутра, за време доручка под нашом липом, видео сам да ујак има нешто да ми каже, — мислим да је то била жеља да се што пре ослободи непријатнога укућанина, — кад нам гласник из вароши Била донесе писмо са великим званичним печатом. Ујак га отвори, набра чело читајући га, па ми га пружи са речима: „Ето нам награде! — Читај, Хансе, а онда ћемо се договорити шта да радимо.“

Тамо је стојало како је неки Чех, који се пре извесног времена био настанео у Штутгарту као учитељ мачевања, убио мучки своју жену из љубо-море, некакву Швабицу родом, како се сазнало да се убица пребацио у Швајцарску и да га је неко,

или некога ко је веома лично на њега, видео у служби господара Шомона; да се овај — коме је херцог Кристоф из сећања на покојнога Шадау, његова таста, особито наклоњен, — моли неодложно да сумњивца ухапси, да га сам саслуша и, ако се сумња потврди, пошаље и преда на граници. Писмо је било потписано и потврђено од херцошке канцеларије у Штутгарту.

Читајући акт, погледах, размишљајући о томе, ка одаји странчевој, која се налазила под кровом и могла лако видети; видех га на прозору како чисти један бодеш. Решен да злочинца ухапсим и предам правди, одманух нехотично писмом, да је он могао видети велики црвени печат, ако је баш вребао према нама — дајући тако његовој судбини часак времена да га спасе.

Тада се посаветовах са својим ујаком, како да га ухватимо и пошаљемо, јер да је он тај Чех главом, у то нисмо ни један ни други сумњали ни за тренутак.

Затим се попесмо, сваки са пиштољем у руци, у Чехову одају. Она је била празна, али кроз отворени прозор видесмо обојица, преко дрвећа у дворишту, како далеко, где пут скреће око брежуљка, јури неки коњаник. Кад се спустисмо доле, приђе нам гласник из Била, који беше донео писмо, тужећи се да узалуд тражи свога коња кога је био привезао на стражњој капији, док се у кухињи мало окрепио пићем.

Уз овај жалосни догађај, који је подигао велику прашину и у устима тамошњег света изметнуо се у читаву пустоловину, дошла је још једна невоља која је онемогућила овде моје даље бављење.

Био сам позват на једну свадбу у Билу, где сам, пошто је варошица била удаљена једва час хода, имао нека како површна познанства. Због мога прилично усамљеног начина живота сматрали су ме гордим, а мене опет, са мојим мислима о блиској бу-

дућности која ме је, иако у скромној улози, имала да уплете у велику судбину протестантског света, нису нимало занимале домаће зајевнице и варошка оговарања малене републике билске. Зато ме ни овај позив није особито одушевио и прихватио сам га само на наваљивање мога такође повученога али дружељубивог ујака.

Према женама сам био стидљив. Јакe грађе и не-обично висок, али ружних црта лица, осећао сам, иако о томе нисам себи давао рачуна, да читаво своје срце имам ставити на једну карту и да ће се прилика за то, тако ми је нејасно лебдело пред очима, указати у околини мога јунака. Такође сам био уверен да се пуна срећа са пуном преданошћу мора задобити пуном преданошћу животу.

Међу мојим младалачким заносима заузимао је, поред великог адмирала, прво место његов млађи брат Дандело. Његова широм света позната одважна женидба распаљивала је моју машту. Своју драгану, неку лотриншку лепотицу, беше он уграбио из града Нансија испред очију својих смртних непријатеља Гива, и, јашући пред свечаном поворком, пројездио уз јек таламбаса поред херцегове палате.

Нешто слично желео сам да и мени судба додели.

Пошао сам дакле преко воље и зловољна срца на пут у Бил. Према мени су били веома предусретљиви и дали ми место поред једне миле девојке. И као што се обично догађа срамежљивим људима, заплотив ја, да бих избегао ћутање, у сасвим супротне воде и, да се не бих показао неучтив, удварах се доста ватрено својој сусетки. Према нама је седео син једног општинског главешине, некаквог отменог бакалина који је стојао на челу аристократске партије, јер мали Бил је имао, по угледу на велике републике, и своје аристократе и демократе. Франц Годилард, тако се звао младић, бацно је можда био омо на младу девојку, па је пратио

наш разговор, а да ја у почетку то нисам ни при-
мећивао, са све већим интересовањем и непријатељ-
ским погледима.

Одједном ме упита лепа девојка кад мислим
поћи у Француску.

„Чим се рат објави противу крвопије Албе!“ од-
говорих ја ревносно.

„Не би требало говорити са тако мало пошто-
вања о таквом човеку!“ добаци ми Годилард преко
стола.

„Ви заборављате, сигурно,“ одговорих ја, „како
су Нидерланђани злостављани! Нема поштовања
према њиховом тлачитељу, макар то био и највећи
војсковођа света!“

„Он је укротио бунтовнике и дао спасоносан
пример нашој Швајцарској,“ добих као одговор.

„Бунтовнике!“ викнух ја и сасух у се чашу ва-
треног кортелодског вина. „Бунтовници таман оно-
лико колико су били и они у Ритлиу!“

Годилард узео важан израз, подиже прво значај-
но своје веће и додаде изазивачки: „Кад би какав
темељит научник испитао ствар, можда би се пока-
зало да су сељачке буне Валдштетана против Ау-
стрије биле тешка неправда и отворено бунтовни-
штво. Уосталом, о томе овде није реч; ја само
тврдим, да се врло мало пристоји једном младом
човеку без заслуга, да, без обзира на било какво
политичко мишљење, ружи једног чувеног ратника.

Ова алузија на одлагање моје ратне службе,
иако је то било без моје кривице, веома ме разљути;
жуч ме спададе: „Нитков је,“ викнух, „ко ниткова
Албу узима у заштиту!“

Тада настаде прави русвај из кога су Годиларда
однели разбијене главе, а ја се повукао са разре-
заном јагодицом од удара чаше.

Идућег јутра пробудио сам се веома постиђен
предвиђајући да сам ја, борац за евангелистичке
истине, спао на зао глас пијанице.

Без много премишљања спаковао сам свој ранац, опростио се са ујаком, коме наговестих своју недаћу, и који се, после извесног опирања, сложио с тиме да у Паризу сачекам почетак рата; стрпах замотуљак злата од малог наследства мога оца, узех оружје, оседлах свога кулаша и упутих се Француској.

ГЛАВА ТРЕЋА

Прошао сам без икаква значајнијег доживљаја Слободну грофовију и Бургундију, дохватио се тока Сене и примакао се једне вечери торњевима Мелина, који су могли бити још један сатић удаљени, али над којима се спремала тешка олуја. Идући кроз село које је лежало на друму, угледах на каменој клупи пред доста прикладном крчмом „Код три љиљана“ неког младића, који је изгледао путник и ратник као и ја, али његово одело и оружје показивали су такву елеганцију, да је моје просто калвинско одело знатно одударало од његова. Пошто сам намеравао да пре мрака стигнем у Мелин, одговорих немарно на његов поздрав и пројахах, али ми се учини да сам иза себе чуо како ми довикну: „Срећан пут, земљаче!“

Касао сам истрајно четврт часа даље док су ми се примицали црни облаци, ваздух постајао несносно тежак, а кратки врели удари ветра ковитлали прашину на друму. Мој коњ је фркао. Одједном блесну у земљу и затутњи муња неколико корачаји испред мене. Кулаш се пропе, окрете и у дивљим скоковима појури натраг ка селу, где сам најзад, уз пљусак кише, тек пред капијом крчме успео да укротим преплашену животињу.

Млади гост се подиже, смешећи се, са клупе која је надстрешницом била заклоњена од кише, зовну сенза и рече, помажући ми при откопчавању

ранца: „Немојте се кајати, што ћете овде преноћити, наћи ћете одлично друштво.“

„У то не сумњам!“ одговорих ја отпоздрављајући.

„Не говорим, разуме се, о себи“, настави он, „већ о једном старом достојанственом господину кога крчмарица зове „господине саветниче“ — дакле неки великодостојник — и о његовој кћери или нећаци, једној неупоредиво дивној девојци... Дајте господину собу!“ То рече газди који се појави, „а ви, господине земљаче, брзо се преобуците и немојте да на вас чекамо, јер сто за вечеру је већ постављен.“

„Ви ме зовете земљаком?“ одговорих ја француски као што ме и он беше ословио. „По чему ме сматрате за свог земљака?“

„По свему и свачему!“ одговори овај весело. Прво видим да сте Немац, а по вашем крутом и озбиљном држању видим да сте из Берна. Ја сам ваш верни савезник из Фрибурга и зовем се Вилхелм Бокард.“

Пођох за газдом, који је ишао преда мном, у одају коју ми показа, промених одело и сиђох доле у гостинску собу где су ме очекивали. Бокард ми приђе, узме ме под руку и претстави ме једном седом господину лепе спољашности и једној виткој девојци у јахаћем костиму. „Мој друг и земљак...“ и погледа ме питајући.

„Шадау из Берна“, доврших ја.

„Врло ми је пријатно“, одговори стари љубазно, „што сам се нашао са једним младим грађанином тога чувеног града коме моји саверници у Женеви имају толико да захвале. Ја сам саборски саветник Шатијон коме верски мир дозвољава да се врати у очински град Париз.“

„Шатијон?“ понових ја дивећи се и са страхопоштовањем. „То је породично име великог адмирала.“

„Ја немам част да будем с њиме у сродству“, додаде саборски већник, „или смо бар сасвим далеко, али ја га познајем и са њиме сам у пријатељству, уколико то допушта разлика у положају и личној вредности. Али седимо, господо! Супа се већ пуши а ноћ пружа доста времена за разговор.“

Храстов сто завојитих ногу сједини нас са све четири стране. У челу је било постављено за госпођицу, са десне и леве стране за саветника и Бокарда, а за мене у зачељу стола. Пошто је обед довршен уз обична обавештавања и разговоре о путу и уз скромне слаткише изнесена бисерна капљница суседне Шампање, поче да тече разговор много складније.

„Морам истаћи, вама за похвалу, господо Швајцарци,“ поче саветник, „да сте после кратких борби научили да се мирно држите на црквеном подручју. То је знак праведног мишљења и здраве душе, моја несрећна отаџбина могла би се на вас угледати. Зар нећемо никада схватити да се савести не даду тесати и да један протестант може своју отаџбину волети исто тако ватрено и бранити је исто тако срчано и њеним законима бити покоран као католик!“

„И сувише сте издашни у хвали према нама!“ упале му у реч Бокард. „Истина је да се ми католици и протестанти међусобно подносимо у држави, али друштеност је сасвим пропала услед верских размирица. Раније смо се ми из Фрибурга често орођавали са онима из Берна. Сад је то сасвим престало и покидане су дугогодишње везе. На путу“, настави шалећи се окренут према мени, „помажемо још каткад један другоме, али се на дому једва поздрављамо.“

Допустите да вам испричам: Кад сам био на отсуству у Фрибургу — ја служим међу Швајцарцима његова најхришћанскијег величанства — слављена је баш пастирска заветина на Плаферејским Пашњацима, где мој отац има имање, али где и Кирхбер-

говни из Берна имају право пасишта. То је била тужна свечаност. Кирхбергер беше довео са собом своје кћери, четири стасите Бержанке, које сам ја, док смо били деца, сваке године виђао у колу. Можете ли ви веровати да су девојке, после почасне игре, усред крављих чактара, почеле теолошки разговор и надале да ме грде, наоко се за ове ствари никада нисам много бринуо, да ме грде као јеретика и хришћанског мучитеља, зато што сам у боју код Јариака и Монконтуре вршио своју дужност против хугенота.“

„Верски разговори“, одобри саветник, „сад су свакоме на устима; али зашто их не бисмо водили помирљива духа и уз међусобно поштовање и разумевање? Тако сам уверен, господине Бокарде, да ме не бисте осудили на ломачу због моје евангелистичке вере и да ви нисте последњи који осуђује свирепост са којом се дуго поступало са калвинистима у мојој сиротој отаџбини.“

„Будите у то уверени“, одговори Бокард. „Само не смете заборавити да се ни старо ни ново у држави и у цркви не сме звати свирепим, ако то ново или старо брани свима средствима своју егзистенцију. А што се тиче свирепости, ја не знам ни једну свирепију религију од калвинизма.“

„Ви мислите на Сервета?“ — рече саветник тихо, а лице му се замрачи.

„Не мислим на људска кажњавања“, додаде Бокард, „већ на Божју правду коју нова мрачна вера унакажује. Као што рекох, ја се не разумем ништа у теологији, али мој ујак, црквени тутор у Фрибургу, веродостојан и учен човек, уверавао ме је, да постоји калвинистичко учење које тврди да је детету још у колевци досуђено вечито блаженство или пак, дакле још пре него је зло или добро чинило. То је и сувише страшно да би могло бити истина!“

„А ипак је истина“, рекох ја сећајући се парохових поука, „страшно или не, али је логично!“

„Логично?“ рече Бокард. „Шта је логично?“

„Што само себи не противуречи,“ додаде саветник, којега, изгледа, обрадова моја ревност.

„Божанство је свезнајуће и свемоћно,“ наставих ја сигуран у победу, „оно што предвиди и не спречи, његова је воља, према томе је, свакако, наша судбина већ у колевци одлучена.“

„То бих вам радо обеснажио,“ рече Бокард, „кад бих се само могао сетити аргумента мога ујака! Јер он има један одличан аргуменат за то...“

„Било би ми веома мило,“ рече саветник, „ако бисте успели да се сетите тога изврснога доказа.“

Фрибуржанин насу пехар, испи га лагано и склопи очи. После мало премишљања рече он ведро: „Ако господа изволе да ми не упадају у реч и допусте ми да несметано развијем своје мисли, надам се да нећу рђаво проћи. Претпоставимо дакле, господине Шадау, да сте ви од вашег калвинистичког провиђења већ од колевке досуђени паклу — али сачувај ме Боже од такве неуљудности — претпоставимо дакле да сам ја већ унапред проклет; али ја, нека је хвала Господу, нисам калвинист...“ Затим узе неколико мрвица одличног пшеничног хлеба, измеси их прстима у облик мајушног људског лица и стави на тањир рекавши: „Ево га један од рођења проклети калвинист. Сад пазите, Шадау! — Верујете ли у десет заповести?“

„Како господине?“ планух ја.

„Па сме се ваљда питати? Ви протестанти сте одбацили много шта старо! Дакле Господ заповеда овоме калвинисти: Учини то! Не чини оно! Зар такве заповести нису сујетна заблуда кад је човеку већ унапред дато да не може чинити добро него мора чинити зло? И такву лудост приписујете највећој мудрости? То је тачно колико и ова творевина мојих руку!“ и хитну фигурицу у висину.

„Није рђаво!“ рече саветник.

Док је Бокард покушавао да прикрије своје унутрашње задовољство, прелетех ја брзо све своје против-разлоге, али ми ништа згодно не паде на памет да одговорим, те рекох са извесном постиђеношћу: „То је тешка, нејасна мисао која се не да тако лако објаснити. Уосталом та тврдња и није неопходна да се одбаци папизам, чије очигледне злоупотребе не можете ни ви порицати, Бокарде. Помислите само на неморал попова!“

„Има заиста злих тичица међу њима,“ одобри Бокард.

„Слепо веровање у ауторитет...“

„Јесте добротинство за људске слабости,“ прекиде ме он, „јер и у цркви и у држави, као и у најмањем правном случају, мора постојати и последња инстанца, која ће нас умирити!“

„Чудотворне реликвије!“

„Кад су сенка св. Петра и убрус св. Павла целили болеснике,“ додаде Бокард сасвим спокојно, „зашто не би и светачке кости чуда чиниле?“

„А глупи култ Маријин...“

Једва да је реч пала, ведро лице Фрибуржанина намах се промени, крв му силно удари у лице, скочи љутито са столице, прихвати се мача и довикну ми: „Хоћете ли да мене лично вређате? Ако вам је то намера, онда мач извлачите!“

И госпођица се беше престрављено подигла са столице, а саветник испружио обе руке умирујући Фрибуржанина. Ја се зачудих не губећи присебност због тога неочекиваног дејства мојих речи.

„О каквом личном вређању не може бити ни говора,“ рекох мирно. „Откуда сам могао и слутити, да ћете ви, Бокарде, који при свакој речи одајете човека искусна и образована, и који, као што и сами тврдите, мислите мирно о религиозним питањима, да ћете ви у овом једином питању показати такву страственост.“

„Зар ви не знате, Шадау, оно што је познато у целој околини Фрибурга и Још много даље, да је наша драга Госпа из Ајнзиделна учинила чудо, нада мношом недостојником?“

„Не, одиста не,“ одговорих ја. „Седите, драги Бокарде, и причајте нам то.“

„Хајде, ствар је врло позната и насликана на једној завештаној слици у самом манастиру.“

У мојој трећој години снашла ме тешка болест и ја сам од ње остао узет у свима удовима. Употребљавана су сва могућа средства, али ми ниједан лекар није знао помоћи. Најзад је моја драга добра мајка пошла ради мене босонога на хаџилук у Ајнзиделн. И гле, догодило се чудо! Од тога часа ми је пошло набоље, ојачах и напредовах, и данас сам, као што видите, човек здравих и правих удова! Само доброј Госпи из Ајнзиделна имам да захвалим, што се данас радујем својој младости и не гризем у тузи своје срце, као узалудни и бескорисни богаљ. Онда ћете схватити, драга господо, и наћи да је сасвим природно што сам својој избавитељки целог свога живота обавезан на захвалност и од срца одан.“

Рекав ово извуче он из грудњака свилени гајтан, који је носио око врата и на коме је висио један медаљон, и пољуби га са побожношћу.

Господин Шатијон, који га је посматрао чудном мешавином подругљивости и ганутости, поче сад својим љубазним тоном: „А верујете ли одиста, господине Бокарде, да би свака Госпа могла да учини то срећно исцељење?“

„Ипак не“, додаде Бокард живахно, „моји су то покушавали на многим светим местима милосрђа, док нису закуцали на права врата. Мила Госпа од Ајнзиделна јединствена је у својој врсти.“

„Онда“, настави стари Француз смећећи се, „биће врло лако измирити вас са вашим земљаком, ако би то и било потребно код ваше добре нарави и ведре природе, о чему сте нам већ дали доказа. Господин

Шадау неће убудуће заборавити да уз свој строги суд о култу Госпином дода и напомену: изузимајући пречасну Госпу од Ајнзиделна.“

„На то радо пристајем,“ рекох ја прихватајући старчев тон, али не без извесног унутрашњег револта због његове лакомислености.

Тада доброћудни Бокард шчепа моју руку и стегну је срдечно. Разговор узме други обрт и млади Фрибуржанин устаде брзо, пожелевши нам лаку ноћ и опростивши се са нама, пошто је намеравао да се сутра у рану зору крене даље.

Тек сада, пошто се узбуђена препирка стишала, загледах пажљивије младу девојку, која је наш разговор пратила ћутећи али са великом пажњом, задивих се колико мало личи на свога оца или стрица. Стари је имао фино, готово страшљиво лице, које су обасјавале паметне црне очи, час болно, час подругљиво али увек духовито; млада дама, напротив, била је плава, а њено смерно али одлучно лице оживљавале су необично светле плаве очи.

„Смем ли вас упитати, млади човече,“ поче саветник, „шта вас води у Париз? Ми смо истоверци, и ако вам могу учинити какву услугу, стојим вам на расположењу.“

„Господине,“ одговорих ја, „кад сте изговорили име Шатијон мене је то такнуло у срце. Ја сам војнички син и хоћу да учим рат, мој очински занат. Такође сам ревностан протестант и желео бих да за нашу ствар чиним колико ми моје снаге допуштају. А оба сам циља постигао, ако ми буде допуштено да служим и да се борим пред адмираловим очима. Ако ми у томе можете помоћи, онда сте ми учинили највећу услугу.“

Сад и девојка отвори уста и рече: „Зар тако високо поштујете господина адмирала?“

„То је први човек на свету“, одговорих ватрено.

„Онда, Гаспардо,“ упаде стари у реч, „при тако одличним намерама смеш се код твога кума заузети

за младог господина. „Зашто да не,“ рече Гаспарда мирно, „ако је тако ваљан као што изгледа. А да ли ће моје заузимање уродити плодом, то је друго питање. Господин адмирал је сада, уочи фландријског рата, заузет од јутра до мрака, без починка, и ја не знам да нису већ сва места попуњена са којима он располаже. Да немате какву препоруку која би била боља од моје?“

„Име мога оца“, додадох ја бојажљиво, „можда није непознато адмиралу.“ — Сад ми паде на срце помисао како ће можда бити тешко непознатоме туђинцу да добије приступ код великог војсковође и наставих утучено: „Имате право, госпођице, ја осећам како му мало доносим: срце и мач, каквих он има на хиљаде. Да је само жив његов брат Дандело! Тај би ми био ближи, на њега бих се обратио! Он је ионако још од младости био мој узор, не војсковођа него храбар ратник, не државник него постојан другар, не светац него топло верно срце!“

Док сам то говорно поче, на моје изненађење, госпођица Гаспарда полако да црвени, њена загонетна збуњеност постајаше све већа, док је сву не обли црвенило. Што би још чудније, и стари постаде кисео и рече оштро: „Шта ви ту знате да ли је господин Дандело био светац или не! Али ја сам дремован, свршимо седељку. Ако дођете у Париз, господине Шадау, удостојите ме ваше посете. Ја станујем на острву Св. Луј. Ујутру се сигурно нећемо видети. Ми ћемо се сутра одмарати, остајемо у Мелину. А сад ми још напишите ваше име у ову белажницу. Тако! Желим вам сваку срећу, лаку ноћ!“

ГЛАВА ЧЕТВРТА

Друге вечери после овога сусрета ушао сам кроз капију Сент Хоноре у Париз и закуцао, колико сам уморан био, на врата најближе механе, једва сто метара удаљене.

Прву седмицу сам провео у разгледању ове моћне вароши и у узалудном тражењу једнога од ратних другова мога оца, за чију сам смрт сазнао тек после подужег распитивања. Осмога дана пошао сам узбуђена срца да потражим стан адмиралов, за који су ми рекли да се налази недалеко од Лувра, у једној уској улици.

То је била једна туробна стародревна зграда и вратар ме прими непријатељски, готово подозриво. Морао сам написати своје име на парчету хартије, које он однесе своме господару, и тада ме пустише унутра. Уђох кроз велико предсобље, које је било пуно људи, ратника и дворана, који ме, док сам пролазио кроз њихове редове, мераху оштрим погледом, и ступих у тесни кабинет адмиралов. Он је био заузет писањем и даде ми знак да чекам док не сврши писмо. Тако сам имао времена да са узбуђењем посматрам његово лице, које ми се било неизгладиво урезало у памћење по једном успелом и врло изражајном дрворезу, који је био допро и до Швајцарске.

Адмирал је могао имати тада педесет година, али коса му је била бела као снег и грозничаво црве-

нило жарило му је мршаве јагодице. На моћном челу и мршавим рукама избијале су већ плаве вене и његово лице одавало страшну озбиљност. Гледао је као какав судија израиљски.

Пошто сврши свој посао, приђе ми у прозорско удубљење и упре своје велике плаве очи испитивачки у мене.

„Знам шта вас овамо доводи“, рече он, „хоћете да послужите нашој ствари. Ако рат избије, даћу вам једно место у мојој немачкој коњици. А до тада — владате ли пером? Ви разумете немачки и француски?“

Ја се поклоних одобравајући.

„До тада ћу вас запослити у своме кабинету. Можете бити од користи! Ви сте ми добродошли. Очекујем вас сутра у осми час. Будите тачни.“

Па ме отпусти покретом руке, а кад се поклоних пред њиме, додаде врло пријатељски: „Не заборавите да посетите саветника Шатијона са којим сте се у путу упознали.“

Кад сам се опет нашао на улици и, мислећи о томе, пошао натраг ка преноћишту, било ми је јасно да ја за адмирала нисам више био незнанко и да нисам имао шта да сумњам коме за све имам да благодарим. Радост што сам тако лако дошао до жељеног циља, који ми је изгледало тешко постићи, био је добар предзнак за моју будућност, а изглед, да ћу радити пред очима адмираловим, давао ми је осећање сопствене вредности коју до тада нисам познавао. Али све ове срећне мисли ишчезаваху готово пред нечим што ме истодобно и привлачило и мучило, мамило и узнемиравало, пред нечим бескрајно загонетним, о чему нисам могао себи дати рачуна. Али сада, после дугог и узалудног премисљања, би ми одједном јасно. То су биле адмиралове очи што су ме прогониле. И зашто ми нису давале мира? Јер су биле њене очи. Ни отац ни мати не би могли верније своме детету оставити у насле-

ђе ово огледало душе! То ме страшно збуну. Да ли су њене очи, да ли су могле њене очи водити порекло од његових? Је ли то могуће? Не, ја сам се био преварио. Моја машта ме била опсенила, и да бих ову опсену оповргао стварношћу, одлучих да се брзо вратим у коначиште и да онда потражим на острву Сент Луи своје познанике из „Три љиљана“.

Кад сам, сат касније, ступио на праг високе, уске куће саборског већника, која се налазила уз сами мост св. Михаила гледајући једном страном у таласе Сене а другом преко камене улице у готске прозоре неке црквице, наћох затворена врата доњег спрата, а кад поћох на друга, наћох се изненада пред Гаспардом, која је, изгледа, нешто пословала код отвореног ковчега.

„Ми смо вас очекивали,“ поздрави ме она, „одвешћу вас моме ујаку који ће се радовати да вас види.“

Стари је седео угодни у наслоњачи прелиставајући неку велику књижурину, положену на наслон који је за то био нарочито удешен. Пространа одаја била је испуњена књигама које су стојале у лепим храстовим орманима у дрворезу. Мале статуе, збирке новца и бакрорези оживљавали су прикладно ово пребивалиште мисли. Учени господин ме позва, не дижући се, да примакнем столицу до њега, поздрави ме као старога познаника и са очитом радошћу саслуша вест о моме ступању у службу код адмирала.

„Дао би Бог да овога пута успе!“ рече он. „Да нама евангелистима, који смо најзад ипак мањина међу становништвом нашега завичаја, прибави слободе без злокобног грађанског рата била су два пута, само два пута: или да се иселимо преко океана у земљу коју је Колумбо открио — овом се мишљу адмирал дуго носно, и да нису искрсле неочекиване препреке, ко зна...! — или распалити национално осећање и изазвати какав велики спасоносни спо-

љашњн рат, где би се и католик и хугенот, борећи се раме уз раме, збратимили у љубави према отаџбини и заборавили религиозну мржњу. То сад намерава адмирал и мени, пријатељу мира, гори тле под иогама док се рат објави! Ослобађајући Нидерланджане шпанскога јарма, наши католици ће, и против воље, бити понесени струјом слободе. Али треба журити! Верујте ми, Шадау, над Паризом се гомилају тешки облаци. Гизовци покушавају да осујете рат који би учинио младога краља самосталним, а они не би више били неопходни. Краљица мајка је дволична — али никако ђаво као што је описују угрејане главе наше странке, она се провлачи од данас до сутра, саможива је, и има пред очима само интересе своје куће. Равнодушна према слави Француске, без смисла за добро или зло, она држи у својим рукама и сасвим супротне конце, и случај може одлучити избор. Малодушна и неурачунљива, каква је, била би, разуме се, способна и за најгоре. — Тежиште је у наклоности младога краља за Колињна, а тај краљ..." овде уздахну Шатијон, „али нећу да утичем на ваш суд! Пошто он чешће походи адмирала, то ћете видети властитим очима.“

Старац гледаше преда се, затим, скрећући брзо на други предмет разговора и прелиставајући наслове фолијанта, упита ме: „Знате ли шта читам? Погледајте!“

Прочитам на латинском језику: Географија Птолемејева, издао Михаел Серветус.

„Није ваљда то онај јеретик који је у Женеви спаљен?“ упитах изненађен.

„Он главом. Он је био одличан научник, чак бих рескао, уколико ја могу просудити, генијална глава, чије ће идеје у природним наукама можда касније имати више среће него његова теолошка мозгања — бисте ли га и ви спалили да сте у Женеви били члан већа?“

„Зацело, господине!“ одговорих ја с уверењем. „Помислите само на ово: шта је било најопасније оружје којим су паписти побијали нашег Калвина? Пребацивали су му да је његово учење порицање Бога. И онда долази у Женеву некакав Шпанац, казује се да је Калвинов пријатељ, објављује књиге у којима побија тројство, као да то ништа не мари, и злоупотребљује евангеличку слободу. Зар Калвин није био дужан хиљадама и хиљадама, који су страдали и крвавили се за чисту реч, да овога лажнога сабрата избаци пред лицем света из евангеличке цркве и преда световном судији, да тако онемогући свако бркање између нас и њега, те да нас невинне не окривљују за туђе безбожништво!“

Шатијон се насмеши болно и рече: „Пошто сте тако изврсно образложили свој суд о Серведу, морате ми учинити љубазност да вечерас останете код мене. Одвешћу вас до прозора који гледа на Лоренцинову капелу, која се налази у нашем суседству и где ће вечерас држати проповед чувени Франциска-нац Панигарола. Ту ћете чути како се о вама суди. То је један окретан логичар и ватрен говорник. Нећете пречути ни једну његову реч и — имаћете и шта чути. — Ви станујете још у гостионици? Морам се постарати да добијете стално пребивалиште — шта ти мислиш о томе, Гаспардо?“ обрати се девојци која тек што беше ушла.

Гаспарда одговори ведро: „Кројач Гилберт, наш саверник, који издржава велику породицу, врло би се обрадовао и сматрао за част да господину Шадау уступи своју најбољу одају. А то би имало и ту добру страну, што би се тај честити али страшљиви хришћанин опет усудио да посећује нашу евангеличку Божју службу у друштву овога храброг ратника. — Идем одмах преко да му јавим о овом срећном случају.“ И витка девојка оде журно.

Ма колико да је кратко било њено присуство, пажљиво сам се загледао у њене очи и поново се

задивно. Гоњен неодољивом снагом, да без одлагања
ња решим ову загонетку, с муком сам се уздржао
да не упитам старца и тако се огрешим о пристой-
ност, кад ми стари сам притече у помоћ, питајући
ме подругљиво: „Шта то налазите чудно на девојци,
те не скидате очију са ње?“

„Нешто веома особито“, одговорих одлучно,
„чудну сличност њених очију са очима адмира-
ловим.“

Као да је додирнуо змију, трже се саветник и
рече, насили се смешећи: „Зар не постоји игра при-
роде, господине Шадау? Зар се може забранити жи-
воту да ствара сличне очи?“

„Ви сте ме питали шта ми на девојци чудно из-
гледа“, додах хладнокрвно, „Ја сам само одговорио
на питање. Дозволите ми да и сам нешто упитам:
пошто се надам да ћу вас и убудуће смети похо-
дити, јер ме привлаче ваша наклоност и надмоћност
вашега духа, како желите да од сада поздрављам
ову лепу девојку? Знам да је име добила од свога
кума Колињина, али нисте ми још рекли, да ли имам
срећу да говорим са вашом рођаком.“

„Зовите је како хоћете!“ прогунђа стари мрзо-
вољно и поче опет да прелистава по Птолемејевој
географији.

Ово чудно понашање његово појачавало је у
мени слутњу да је овде нека тајна у питању, и ја
почех правити врло смеле закључке. У маленом
спису који адмирал беше објавио, у својој одбрани
св. Квентина, спису који сам ја знао напамет, завр-
шавао је излагање прилично непосредно са неколико
тајанствених речи којима је наговештавао свој пре-
лазак у евангелисте. Ту је реч о грешности света,
признавајући да је и сам имао у том удела. Зар Га-
спардино рођење није могло бити у вези с његовим
пресевангеличким животом? Ма колико да сам иначе
строго судио о таквим стварима, овде је мој утисак
био сасвим другачији; овога пута нисам ни поми-

шљао да осуђујем грешку, која ми је пружала ина-
че једва вероватну могућност да се приближим
сродници светлог јунака — и ко зна, можда и да је
запросим. Пуштајући својој фантазији на вољу пре-
шао је, вероватно, какав срећан осмејак преко мога
лица, јер се стари, који ме посматрао кришом преко
своје књижурине, окрете мени с неочекиваном ва-
треношћу: „Ако уживате у томе, младићу, мислећи
да сте на великом мужу открили какву слабост,
знајте: да је без мрље! — Ви сте у заблуди. Ва-
рате се!“

Овде устаде, као преко воље, и пође по соби
горе доле, затим одједном, мењајући тон, стаде бли-
зу испред мене и ухвати ме за руку. „Млади прија-
тељу!“ рече он, „у овоме злом времену када смо ми
евангелисти упућени једни на друге и морамо се
сматрати браћом, брзо се развије поверење; међу
нама не сме бити ни трунке облака. Ви сте ваљан
човек и Гаспарда је мило дете. Бог нека сачува да
ваш сусрет помути каква тајна. Ви умете ћутати, то
се види по вама; ствар је и иначе позната и могла
би вам из пакосних уста доћи до ушију. Дакле,
чујте!“

Гаспарда није ни моја ћерка, ни моја нећака,
али је одрасла код мене и важи као моја рођака.
Њена мати, која је умрла убрзо после њеног рође-
ња, била је ћерка једног немачког коњичког офи-
цира, с којим је била дошла у Париз. А Гаспардин
отац“, овде пригуши глас и рече тише, — „јесте
Дандело, адмиралов млађи брат, о чијој сте дивној
храбрости и раној смрти зацело већ чули. Сад знате
довољно. Поздрављајте Гаспарду као моју нећаку,
јер је ја волим као своје рођено дете. Уосталом
ћутите и понашајте се према њој неусиљено.“

Он заћута; ни ја не прекидох ћутање јер сам
био сав заузет његовим саопштењем. Али ускоро
нас обојицу прекидоше, што нам није било непри-
јатно, и позваше за сто, где ми Гаспарда назначи

место поред себе. Кад ми пружи напуњен пехар и руком својом дотаче моју, прође ме језа што у овим младим жилама тече крв мога идола. И Гаспарда је осећала да је сад посматрам другим очима него раније, и замисли се, преко чела јој прелете мутан облак, али се брзо разведри кад ми радосно исприча како се кројач Гилберт осећа почастиован што ме може примити под свој кров.

„Важно је“, рече шалећи се, „да имате при руци једног хришћанског кројача који ће вам правити одела строго по хугенотском кроју. Кад вас чика Колињи, који је сада у толикој милости код краља, на двор уведе и опколе вас дражесне ћерке краљице мајке, били бисте изгубљени, ако их ваше озбиљно одело не буде држало на потребном отстојању.“

За време овог ведрога разговора чули смо преко улице, на махове, час отегнуте, час са жестином изговорене тонове који су личили на скидане одломке каквог говорничког разлагања, и кад за време једне почивке удари о наше уши готово једна потпуна реченица, подиже се мрзовољно господин Шатијон.

„Остављам вас!“ рече, „гони ме онај тамо окорели лакрдијаш“. — Рекав то, остави нас саме.

„Шта значи то?“ упитах Гаспарду.

„Ево шта“, рече, „у Лауренцијевој цркви преко држи проповеди отац Панигарола. Са нашег прозора се гледа усред побожног пука, па се види и сам чудни проповедник. Ујака страшно љути његово наклапање, мени су само досадне такве лудости, ја га и не слушам, имам доста муке да са побожношћу и усрдношћу, како приличи светој ствари, слушам до краја проповед и на нашем евангеличком скупу, где се говори само чиста истина.“

Ми бејасмо, међутим, пришли прозору, који Гаспарда мирно отвори.

Била је запарна летња ноћ и осветљени прозори капеле стојали су отворени. На парчету неба које се видело светлукале су звезде. Парох на предикаоници, неки млад, блед француски калуђер, јужњачки ватрених очију и живих црта лица, гестикулирао је тако жестоко да сам се прво морао насмешити; али ускоро његов говор, од кога ми не измаче ни једна реч, привуче сву моју пажњу.

„Хришћани,“ говораше он, „шта је сношљивост која се од нас тражи? Је ли то хришћанска љубав? Не, три пута не! То је проклета равнодушност према судбини наше браће! Шта бисте ви рекли за човека који свога ближњег види како дрема на ивици понора а не пробуди га и не одмакне? А овде је у питању ипак само живот или смрт тела. У толико мање смемо без грозе оставити ближњег својој судбини кад је у питању спас или пропаст душе! Како? Зар је могуће с јеретицима живети и радити а не помислити да су њихове душе у смртној опасности? Баш наша љубав према њима налаже нам да их придобијемо за спас, ако се буне, да их приморамо, а ако су непоправими, да их истребимо да не би својим рђавим примером повукли за собом у вечити огањ и своју децу, своје суседе и суграђане! Јер хришћански свет је једно тело о коме стоји написано: Ако те мучи твоје око, ископај га! Ако те мучи десница, отсеци је и баци, јер гле, боље је да пропадне један део него да цело тело буде предато вечитом огњу!“

То је отприлике био проповедников ток мисли који се, услед страсне реторике и необуздане гестикулације његове, био претворио у дивљу игру. Да ли је то било од уливеденог отрова фанатизма или блештаве светлости која је падала озго, тек лица слушаалаца добише некакав наказан, како ми се учини, крволочан израз, да ми одједном пуче јасно пред очима на каквом се вулкану хугеноти налазе у Паризу.

Гаспарда је готово равнодушно присуствовала овом чудном призору, и своје очи управи ка једној лепој звезди која се, светлећи благо, помањала изнад црквеног крова.

Пошго Талијан заврши свој говор покретом руке, који је мени лично пре на клетву него на благослов, поче народ да куља у густим гомилама кроз капију на којој су са обе стране гореле по једна велика смоласта зубља заденута у гвоздене обруче. Њихова крвавоцрвенкаста светлост осветљаваше излазнике, одблескујући, с времена на време, и по лицу Гаспардином која је с радозналошћу посматрала гунгулу, док сам ја стојао наслоњен у сенци. Одједном она пребледе и поглед јој плану увређено, и кад ја погледах доле, видех како јој некакав дугоња у богатом оделу добаци пољубац пола снисходљивим пола жудним покретом руке. Гаспарда задрхта од љутине. Узе ме за руку и, привлачећи ме к себи, довикну ка улици гласом који је дрхтао од љутине: „Ти ме вређаш, кукавицо, јер мислиш да сам без заштите! Вараш се! Овде је неко ко ће те укротити, ако се усудиш да још једном горе погледаш!“

Смешећи се подругљиво удварац, који беше разумео, ако не речи оно сигурно њен речити гест, огрну свој огртач преко рамена и несташе га у гомили.

Гаспардина љутња разли се сад у поток суза. Она ми исприча како јој овај наметљивац, који спада у пратњу херцега анжујског, краљева брата, не да мира на улици већ од дана њена доласка, кадгод се усуди да изиђе, и да се чак не устручава да јој додацује дрске поздраве и кад је она у пратњи свога ујака.

„Драгом ујаку, због његове узбудљиве и донекле плашљиве природе, не могу ништа о томе рећи. То би га узнемирило, а мене не би ипак могао заштитити. Али ви сте млади и носите мач, ја рачунам

на вас! Његовој непристојности мора по сваку цену доћи крај. — А сад збогом, драги витеже!“ додаде смећећи се док су јој сузе још текле, „не заборавите да моме ујаку пожелите лаку ноћ!“

Стари слуга ми присветли до собе његова господара и ја се опростих са њиме.

„Је ли готова придика?“ упита ме саветник. „У младим годинама та би ме лакрдија расположила, али сада, особито откако сам у Нимесу, где сам последњих десетак година живео повучен са Гаспардом, видео како се у име Господње чине злочини и узбуне, не могу видети чопор светине сакупљене око каквог попа а да не помислим са зебњом, да ће одмах починити нешто лудо или свирепо. Немам више живаца да их поднесем.“

Кад сам ушао у своју одају у коначишту, баких се на једну стару наслоњачу која је, поред једног војничког кревета, била целокупна њена удобност. Доживљаји овога дана развијали су се и даље у мојој свести, а на срцу ме нешто пекло, нежно али оштро. Са звоника неког суседног манастира изби поноћ и угаси се моја лампа, у којој беше нестало уља, али у моме срцу је било видно као дан.

Да задобијем Гаспардину љубав није ми сад изгледало немогуће, смаграо сам чак судбином, да то морам учинити, и срећом, да за то свој живот заложим.

ГЛАВА ПЕТА

Идућег дана, у одређено време, јавих се код адмирала и затекох га како прелистава по некаквој похабаној књижици.

„То су“, рече, „моје забелешке из године педесет и седме, када сам бранио Св. Квентин и морао се предати Шпанцима. Ту се међу најхрабријима од мојих људи налази, означено крстом, име Шадау, чини ми се да је то био Немац. Да можда није ово исто име као и ваше?“

„Никог другог, него је то име мога оца! Он је имао част да под вашом командом служи и да падне пред вашим очима!“

„Тако, дакле“, настави адмирал, „то ме ојачава у поверењу које имам у вас. Мене су издавали и људи са којима сам дуго провео заједно, у вас сам стекао поверење још од првог погледа и верујем да се нећу преварити.“

Рекав то, дохвати неку хартију која је одозго до доле била испуњена његовим крупним рукописом: „Препишите ми то начисто, и ако се одатле упознате са понечим што вам показује опасност нашег стања, нека вас то не обесхрабри, све велико и одлучно је ризик. Седите и пиштите!“

То што ми адмирал предаде био је меморандум који је упућивао принцу од Ораније. Са све већим интересовањем пратио сам излагање у коме је, са ванредном јасношћу која је адмиралу била свој-

ствена, разлагао о приликама у Француској. Изазвати рат са Шпанијом по сваку цену и без икаква одлагања, то је, писаше адмирал, наш спас. Алба је изгубљен, ако буде истодобно и са наше и са ваше стране нападнут. Мој господар и краљ хоће рат; али Гизовци се залажу свима силама против тога; католичко јавно мњење, потстакнуто с њихове стране, држи у шаху француско ратно расположење, а краљица мати, која на неприродан начин претпоставља краљу херцога анжујског, неће да краљ засени њеног љубимца, одликујући се у рату, чему тежи мој господар и краљ, и што му ја, као верни поданик, одобравам и желим постићи уколико ми снаге допуштају.

Мој план је следећи: једна хугенотска добровољачка чета упала је ових дана у Фландрију. Ако одоли Алби — а то великим делом зависи од тога да ли ћете ви с холандске стране напасти шпанског војсковођу, — онда ће тај успех покренути краља да преброди све препреке и да одлучно крене напред. Знате и сами шта значи чар првог успеха.

Био сам готов с писањем, кад се слуга појави и пришапну нешто адмиралу. Пре него је овај имао времена да устане са столице, уђе унутра врло млад човек, витка, слабуњава стаса, јако узрујан, и упути се журно к адмиралу с речима: „Добро јутро, чикице! Шта има ново? Ја идем на неколико дана у Фонтенбло. Имате ли вести из Фландрије?“ Сад тек примети мене — показујући на ме, упита владарски: „А ко је тај ту?“

„Мој писар, Величанство, који ће се одмах удаљити, ако то жели Ваше Величанство.“

„Напоље с њим!“ викну млади краљ, „нећу нико да прислушкује кад исправљам државне послове! Не заборавите да смо опкољени шпијунима. Ви сте и сувише безазлени, драги адмирале!“

Па се баци у једну наслоњачу и замисли; затим, нагло поскочив, куцну Колињиа по рамену и, као да је заборавио на мене, чије је удаљење тражио, поче опет: „Тако ми вражјег скота објавићемо убрзо рат његовом католичком величанству!“ Али сад изгледаше да се опет повратио на ранији ток мисли, јер прошапта плашљиво: „Недавно, сећате ли се, кад смо се саветовали у моме кабинету, чух шушањ иза завесе. Потегох мач, знате, и прободох кроз њу неколико пута. Тада се она размаче и знате ли ко се иза ње појави? Мој драги брат, херцог анжујски, погрбљен као мачка!“ Па и сам направи грбу и прште у грохотан смех. „А ја,“ настави, „одмерих га таквим погледом који није могао издржати и који га натера брзо кроз врата.“

Овде бледо његово лице доби израз тако дивље мржње да ја претрнух.

Колињи, за кога таква сцена сигурно није било ништа необично, али коме је присуство трећег могло бити непријатно, даде ми знак да се удаљим.

„Видим да сте ваш посао свршили“, рече ми, „до виђења ујутру.“

Идући кући, спопаде ме бескрајна туга. Дакле тај смушени човек је онај од кога зависи одлука ствари. А откуда да буде постојаности мисли и чврстине одлуке у тој дечачкој незрелости и несталној страствености? Може ли адмирал у место њега пословати? Али ко јемчи за то да већ идућег часа неће други, непријатељски утицаји овладати овом збуњеном главом! Осећао сам да би само онда било сигурности кад би Колињи налазио у краљу свесну подршку; а ако у њему има само оруђе, то су му оруђе сутра могли други истргнути из руку.

Задубљен тако у зле слутње ишао сам својим путем, док паједном не осетих нечију руку на рамену. Окретох се и угледах ведро лице мога земљака Бокарда, који ме загрли и поздрави веома радосно.

„Добро дошли, Шадау, у Париз“, рече живо, „ви сте, како видим, без посла као и ја, и пошто је краљ баш одјездио, морате доћи са мношћом да вам Лувр покажем. Ја станујем тамо, пошто моја чета има стражу у унутрашњости замка. — Неће вам, надам се, бити неугодно“, настави он видећи забринутост на моме лицу, „што идете руку под руку са једним краљевским Швајцарцем? Пошто ваш идол, Колињи, жели братство међу странкама, то би му срце у грудима заиграло кад би видео како се његов писар пријатељи с једним краљевским гардистом.“

„Ко вам је рекао...“ прекидох га ја зачуђено...

„Да сте адмиралов писар?“ прихвати Бокард смејући се. „Драги пријатељу, на двору се брбља више него што би требало. Јутрос, при игри, беше се повела реч међу хугенотским дворанима о некаквом Немцу који је пао у милост код адмирала, и по неколико података о његовој личности, одмах сам познао да је реч о моме пријатељу Шадау. Добро је што су вас онога пута олуја и грмљавина отерале натраг код „Три љиљана“, иначе се не бисмо ни познали, јер ви сами тешко да бисте се решили да посетите своје земљаке у Лувру! Морам вас одмах упознати с капетаном Пфифером!“

На то нисам пристао, јер је Пфифер био познат не само као одличан војник, већ и као фанатичан католик, али радо се одазвах позиву да с Бокардом разгледам унутрашњост Лувра, пошто сам ту много хваљену грађевину знао само споља.

Пођосмо улицама један поред другог, и пријатељски разговор ведрога Фрибуржанина добро ми дође и разagna моје суморне мисли. Убрзо уђосмо у француски краљевски двор, чију је онда једну половину чинио један туробни средњовековни замак, а другу нова сјајна палата, коју је Медичиевка градила. Ова мешавина два доба појача у мени утисак

који ме никако није напуштао од како сам ступио у Париз, утисак нечега несигурног, неједнаког, утисак супротних, противуречних елемената.

Пошто смо прошли много ходника и читав низ одаја, чији су украси у смелим каменим фигурама, и често раскаланим сликама, остављали на мене равнодушан утисак а понекад и врећали мој протестантски укус, док се Бокард њима од срца наслађивао, — отвори ми он један кабинет и рече: „То је крајева соба за рад“.

У њој је владао страشان неред. По поду су биле просуте ноте и отворене књиге, по зидовима висило оружје. На скупоценом мермерном столу лежао је ловачки рог.

Ја се задовољих да с врата бацим поглед у овај хаос и, идући даље, упитах Бокарда да ли је краљ музикалан.

„Дува понекад по читаво пре подне да се издржати не може, а што је још горе, стоји уз наковањ по читаве ноћи, не овде него ту у суседству,“ па показа на друга врата, „и кује, да варнице скачу. Али сад мирују и маљ и ловачки рог. Сад се са младим Шатогијоном опкладно ко ће од њих двојице пре, држећи ножни прст у устима, прескакувати собу горе и доле. То му сад задаје невероватно много посла.“

Бокард виде како мене туга обузе, а можда се и њему учини згодно да прекине разговор о крунисаној глави Француске, па ме позва да заједно ручамо у оближњој гостионици, коју ми приказа као изврсну.

Да бисмо скратили пут, ударисмо некаквом уском, лугом улицом. Две људске прилике корачале су нам у сусрет.

„Гледај“, рече Бокард, „отуда долази гроф Гиш, озлоглашени женскарош и највећи кавгаџија на двору, а поред њега је — заиста је он — Лињерол“

Како ли само тај сме изићи, кад о своме врату носи пуноважну смртну пресуду!“

Погледах онамо и у отменом коленовићу познадох безобразника који је синоћ, уз светлост луча, вређао Гаспарду својим дрским понашањем. Учини ми се да се и он, пришав ближе, сетно мене, јер очију није с мене скидао. Ми смо били заузели половину уске улице, остављајући другу половину празну за ону двојницу који су нам корачали у сусрет. Пошто су Бокард и Лињерол ишли поред зида, морали смо се, гроф и ја, мимовиђи сасвим један поред другог.

Одједном ме он гурну и повиче: „Склони се, проклети хугеноте!“

Ван себе, окретох се к њему, а он ми добаци смејући се: „Хоћеш ли да се и на улици шепуриш као на прозору?“

Хтедох да полетим на њ, али ме Бокард обујми рукама и закле: „Само овде не прави сцену! У овом злом времену испунила би се зачас светиња, и пошто би те по твојем крутом оковратнику познала као хугенота, био би несумњиво изгубљен! Само по себи се разуме да мораш добити задовољење. Ослони се на мене, и ја ћу се радовати ако се надувени господин разуме и у часном двобоју. Али на швајцарском имену не сме остати мрља, макар и ја морао свој живот заложити са твојим!“

А сад ми реци, по Богу, зар се ти и с Гишом познајеш? Ниси се ваљда чиме замерио? Не, то није могућно, него је неваљалац био рђаве воље и хтео да се истражи на твојој хугенотској одећи.“

Међутим смо дошли у гостионицу, где смо ручали брзо и онерасположени.

„Морам се добро узети у памет,“ рече Бокард, „јер ћу с грофом имати тешка посла.“

Па се растадосмо и ја се повратих на своје коначиште обећавши Бокарду да ћу га тамо чекати.

После два сата уђе он к мени у одају и викну: „Добро се свршило! Гроф ће се тући с тобом у свитанье, код капије св. Михаила. Није ме примио неучтиво, а кад сам му поменуо да си ти од добре куће, рекао ми је да сад није час да истражује твоје порекло, него да му је стало да упозна твој мач.“

„А како стоји та ствар код тебе?“ настави Бокард, „сигуран сам да си извежбан борац, али се бојим да си лаган, лаган нарочито кад се има такав окретан ђаво као супарник.“

Бокардово лице обузе брижан израз и пошто посла да му се донесу два бодажа за мачевање — јер се поред моје гостионице у приземљу налазила једна дворана за мачевање — стави ми један у руку и рече: „Хајде, покажи ми своју вештину!“

После неколико обрта које сам прешао борећи се обичним темпом, док ме Бокард узалуд соколио вичући: „Брже, брже!“ — одбаци он мач и склони се уз прозор да би сакрио сузу коју сам ја био већ видео у његовом ску.

Ја му приђох и ставих руку на раме.

„Бокарде“, рекох, „не жалости се. Све је унапред досуђено. Ако сутра треба да купне мој самртни час, није потребан грофов мач да би прекинуо животну нит. Ако није тако, неће ми његово опасно оружје моћи ништа нахудити.“

„Остави то, молим те!“ рече овај окренувши се брзо. „Сваки тренутак, који нам преостаје, скупocen је и мора се искористити — не на мачевање, јер у теорији си беспрекоран, а твоја флегматичност,“ па уздахну, „просто је неизлечива. Остаје нам само још једно средство да се спасеш. Обради се нашој драгој госпи из Ајнзиделна и не вајкај се што си протестант — једном као ниједном! Зар је неће двоструко дирнути кад један од отпадника положи свој живот у њене руке! Имаш још времена да за свој спас прочиташ много здравих Марија и, веруј ми, пре-

милостива госпа те неће оставити на цедилу! Савладај се, драги пријатељу, и послушај ме."

"Остави ме на миру, Бокарде!" рекох љут због тога чудног наговарања, али ганут његовом оданом љубављу.

Наваљивао је узалуд још неко време на мене. Затим смо удесили што је потребно за сутра, па он оде.

С врата се окрену још једанпут и рече: „Бар један уздах Шадау, пре спавања!"

ГЛАВА ШЕСТА

Идућег јутра продрма ме неко нагло и ја се пробудих. Бокард је стојао пред мојом постељом:

„Устај,“ рече, „брзо, ако нећеш да закаснимо! Заборавио сам ти јуче рећи ко ће грофу бити сескундант — Лињерол. Још једна увреда, ако хоћеш. Али то има ту добру страну што ће, у случају ако“ — па уздахну — „озбиљно раниш свога противника, овај красник држати језик за зубе, пошто има безброј разлога да никако не скреће на се пажњу јавности.“

Облачећи се приметих да мој пријатељ има нешто на срцу и да се с муком решава да ми то рече.

Бејак обукао свој путни грудњак, који сам донео из Берна и који је, по швајцарском обичају, имао грубе џепове на обе стране, и натукох свој шешир широког обода на чело, кад ме Бокард, ганут дубоко, плахо загрли и, пошто ме пољуби, наслони ми главу на груди. Ово претерано саучешће учини ми се неумешко и обема рукама нежно одгурнух његову намирисану главу. Учини ми се да Бокард у томе тренутку нешто петља на моме прслуку; али ја нисам на то обраћао пажње, пошто је време журило.

Ишли смо ћутећи кроз јутарњу тишину улица, док је киша почела лагано да ромиња, прођосмо кроз капију, коју тек што отворише и, мало подаље од ње, нађосмо неки врт ограђен оронулим зидом. Ово напуштено место било је наше попрште.

Уђосмо и угледасмо Гиша са Лињеролом, који, очекујући нас, корачаху горе доле између буковог жбуња на главној стази. Гроф ме поздрави са ироничном учтивашћу. Бокард и Лињерол се састадоше да одреде место за борбу и оружје.

„Јутро је хладно“, рече гроф, „ако вам је по вољи, борићемо се у грудњацима“.

„Господин нема панцира,“ добаци Лињерол и учини покрет као да хоће да ме опипа по грудима.

Гиш му даде миг оком да се мане тога. Понудише нам два дугачка бодажа. Борба поче, зачас приметих да пред собом имам потпуно хладнокрвног противника и по окретности далеко надмоћнијег борца. Пошто са неколико овлашних удара опроба моју снагу, као у борионици, поче озбиљније. Настаде самртна збиља. Направи кварту и зарину убрзаним темпом секунду. Моја одбрана дође још у право време: ако понови овакве ударе нешто брже, био сам изгубљен. Видех га како се задовољно смешка и већ се помирих са концем свога живота.

Удар севну као муња, али се витки бодаж високо сави као да погоди на какав тврд предмет, ја парирах, посегох ударом и грофу, који се, сигуран у своју победу, беше и сувише изложио, зарих свој мач у груди. Он пребледе, испусти мач и сруши се.

Док се Лињерол сагињао над самртником, мене Бокард хитро одведе.

Пошли смо журно поред зида у полукругу до најближе капије, где уђосмо у неку малу крчму коју је Бокард познавао. Прођосмо тремом и починусмо иза куће у густо обраслој сеници. У раној јутарњој влази почивало је још све мирно као изумрло. Пријатељ викну да донесу вина, које после извесног времена донесе нека поспана келнерица. Он потеже са задовољством, а мој пехар остаде недирнут пре- да мнош. Седео сам прекрштених руку на прсима и оборене главе. Убиство ми је тиштало душу.

Бокард ме пуђаше да пијем и пошто испразних пехар, њему за љубав, поче он: „Да ли ће сада неко променити своје мишљење о нашој драгој госпи из Ајзиделна?“

„Остави ме на миру!“ одговорих мрзовољно, шта ту има она посла што сам убио човека!“

„Више него што мислиш!“ додаде Бокард и погледа ме прскорно. „Само њој имаш да захвалиш што си сад овде поред мене! Дужан си јој подебелу свећу!“

Ја слегох раменима.

„Неверниче!“ викну он и извуче, машајући се у мој леви џеп, победоносно медаљон који је иначе носио око врата, и који је јутрос, док ме је плахо грлио, тутнуо био потајно у џеп од мога грудњака.

Као да ми паде копрена с очију.

Сребрни медаљон беше задржао удар који је имао да пробије моје срце. Прво осећање које ме обузе био је љутити стид, као да сам учинио нешто нечасно и заштитно груди супротно прописима о двобоју. Уз то се мешала љутња што једном идолу имам да захвалим за свој живот.

„Боље да сам платио главом“, мрмљао сам, „него што за своје спасење имам да захвалим злом празноверју!“

Али лагано се разведрише моје мисли. Гаспарда ми изиђе пред очи а с њоме и све обиље живота. Осећао сам захвалност за поклоњени живот, и кад сам опет погледао у ватрене Бокардове очи, нисам имао срца да се с њиме свађам, ма колико да сам то желео. Његово празноверје се могло одбацити, али његова пријатељска љубав беше ми живот спаса.

Срдачно се с њиме растадох и пожурих испред њега кроз капију и даље, преко кроз град, кући адмираловој, који ме очекивао у то време.

Ту сам провео преподне за столом, овога пута забављајући се прегледањем рачуна који су се од-

носили на опрему хугенотске чете убачене у Фландрију. Кад ми адмирал у једном слободном тренутку приђе, усудих се да га замолим да ме пошаље у Фландрију, да учествујем при упаду и да му шаљем брзе и поуздане извештаје о току упада.

„Не, Шадау“, одговори он машући главом, „не смем вас изложити опасности да вас сматрају за пљачкаша и да свршите на вешалима. Друго је нешто, ако би по објави непријатељства пали борећи се уза ме. Ја сам обавезан вашем оцу да вас не излажем никаквој другој опасности сем честитој јуначкој смрти!“

Могло је бити отприлике подне кад се претсобље, преко обичаја, напуни и чу све жешћи жагор.

Адмирал позва унутра свога зета Телињна и овај му саопшти да је гроф Гиш тога јутра пао у двобоју, а да је његов секундант, озлоглашени Лињерол, позвао послугу грофову да његово тело однесу са капије св. Михаила и, пре него га је нестало, знао рећи послужни само толико да је њихов господар пао од руке некаквог њему непознатог хугенота.

Колињи набра обрве и расрди се: „Зар нисам строго забранио — зар нисам претио и молио, зар нисам преклињао, да нико од наших не заподева у ово судбоносно време никакву распру која би се могла свршити крвљу! Зар двобој није, сам по себи, дело које ниједан хришћанин не би требало, без нужде и невоље, да товари себи на душу, јер у овим данима, кад и једна варница може да припали буре барута на коме стојимо и да нас све баца у пропаст, тај чини преступ према својим једноверницима и према домовини.“

Ја нисам дизао главе са својих рачуна и био сам врло радостан кад сам свршио свој посао. Тада сам пошао у крчму и наложио да ми се пртљаг донесе у дом кројача Гилберта.

Болешљив и плашљива лица, отпрати ме газда, уз много учтивости, у одају одређену за мене. Одаја је била велика и пространа и надмашивала, чинећи последњи спрат куће, читави тај део града, читаво море кровова из кога су торњевни стрчали ка облацима.

„Овде сте сигурни!“ рече Гилберт меким гласом и примора ме да се насмешим.

„Радујем се,“ одвратих ја, „што ћу становати код једног верског сабрата.“

„Верског сабрата?“ протепа кројач, „не говорите тако гласно, господине капетане. Истина је, ја сам евангелички хришћанин и — ако не може бити друге — готов сам и умрети за свога Спаситеља; или бити спаљен као што је било на тргу у Дибургу! — то сам гледао као дечак — хе, језа ме од тога подилази!“

„Будите без бриге,“ умиривах га ја, „та времена су прошла, а утврђени мир осигурава свакоме слободно исповедање вере.“

„Дао би Господ да тако остане!“ уздахну кројач. „Али Ви не познајете нашу париску светину. То је диваљ и завидљив свет, а ми хугеноти имамо ту привилегију да их једимо. Јер живимо повучено, смерно и праведно, па нам пребацују да хоћемо да се од њих издвајамо као бољи; али, тако ми Господа! Како би било могуће слушати десет заповести а не одвајати се од њих!“

Мој нови газда ме остави, а кад се поче хватати сутон, пођох преко у саветничкову кућу. Нађох га сасвим утучена.

„Зла коб господари нашом ствари,“ поче. „Зна-те ли већ о томе, Шадау? Јутрос је некакав хугенот убио у двобоју једног отменог дворанина, грофа Гиша. Читав Париз само о томе прича, и ја мислим да отац Панигарола неће пропустити прилику а да нас све не означи као убилачку банду, а свога врлога заштитника — јер Гиш је био ревностан посети-

лац цркве — да не прогласи за мученика католичке вере... Глава ме боли, Шадау, морам ићи на починак. Нек вас Гаспарда послужи чашицом вина.“

За време овог разговора стојала је Гаспарда поред столице старчеве ослањајући се замишљено о њен стражњи наслон. Била је данас веома бледа и њене велике плаве очи гледале су врло озбиљно.

Кад остадосмо сами, стојали смо неколико тренутака ћутећи једно према другоме. У мени се јави сад зла слутња да се и она, иако ме позвала да је узмем у заштиту, туђи сад од мене, грозећи се крвопролића. Чудне околности, које су ме спасле и које нисам могао рећи Гаспарди а да тешко не увредим њено калвинистичко осећање, збуњивале су више моју савест, него што ју је тиштала кривица убиства, преко које мушкарац ипак олако прелази. Гаспарда је осећала по мени да ми душу нешто тишти, а разлог томе могла је тражити само у убиству грофову и неприликама које су због тога могле снаћи нашу странку.

После извесног времена рече пригушеним гласом: „Ти си, дакле, убио грофа?“

„Да,“ одвратих.

Она опет ућута. Онда одједном, нагло се одлучив, приђе ми, загрли ме обема рукама и пољуби срдачно у уста.

„Ма шта да си прекршио,“ рече одлучно, „Ја сам твоја саучесница. Ти си то учинио мени за љубав. Ја сам та која сам те гурнула у грех. Ти си свој живот за мене заложно. Хтела бих да ти се за то одужим, али како да то учиним?“

Ја је узех за обе руке и рекох: „Гаспардо, дозволи ми да будем као данас и сутра и увек твој заштитник! Подели са мном и опасност, и спас, и зло, и добро! Да будемо једно и нераздвојни до смрти!“

„Једно и нераздвојни!“ изусти она.

ГЛАВА СЕДМА

Беше прошао месец дана од онога судбоносно-га дана када сам убио Гиша и задобио Гаспардину љубав. Из дана у дан писао сам у кабинету адмирала, који је мојим радом, изгледа, био задовољан и понашао се према мени са све већим поверењем. Осећао сам да му није остала непозната срдачност мојих односа према Гаспарди, ма да то није поменуо ни једном речи.

За то време беше се положај протестаната у Паризу видно погоршао. Упад у Фландрију не беше успео и разочарање се осећало и на двору и у јавном расположењу. Свадба наварског краља са дражесном али и лакоумном сестром Карловом раширила је, место да је премости, још више провалију међу странкама. Недавно, пре тога, беше умрла напрасно, од отока како се причало, Жана д'Алберт, мати Наварезова, коју су хугеноти због њене личне вредности веома ценили.

На сам дан свадбе корачао је адмирал, место да присуствује служби, на тргу пред саборницом одмереним корацима горе доле, и изрекао реч, он иначе тако опрезан, која је искоришћавана у најогорченије непријатељство противу њега. „Нотрдам“, рекао је он, „заклићена је заставама које су нам у грађанском рату отелн; оне се морају скинути и заменити славнијим трофејима!“ Тиме је мислио на шпанске заставе, али је реч друкчије тумачена.

Колињи ме беше послао с једним налогом у Орлеан, где се налазила немачка коњица. Кад сам се вратио отуда и ушао у свој стан, дочека ме Гилберт са страшним изразом лица.

„Зар не знате, господине капетане“, јадиковао је он, „да је адмирал јуче мучки рањен, кад се из Лувра враћао у своју палату? Кажу није смртно, али при његовим годинама и бригама које је натоварио себи на леђа, ко зна како ће се то свршити. А ако он умре, шта ће бити с нама?“

Брзо пожурих у стан адмиралов, али ме не пустише унутра. Вратар ми рече да је висока посета у кући, краљ и краљица мати. То ме умири, јер сам у својој безазлености закључивао из тога да Катарина не може имати удела у недељу кад и сама посећује жртву. Краљ је, увераваше вратар, бесан због подмуклог напада на живот његова очинског пријатеља.

Ја се онда упутих натраг к стану саветникову, кога затекох у живом разговору са једном занимљивом личношћу, човеком средњих година, чији су живахни покрети одавали Провансалца; носно је орден св. Михаила. Још никада нисам загледао у паметније очи. Просто су зрачиле духом, а око безброј бора и линија око очију и уста огледала се немирна игра враголастих и оштроумних мисли.

„Добро што сте дошли, Шадау“, дочека ме саветник, док сам ја нехотично упоређивао невинно лице Гаспардино, на коме се огледала сушта чистота просте и јаке душе, са мудрим изразом гостова лица, „добро је што сте дошли! Господин Монтењ хоће да ме насилу одведе у свој замак у Перигорду“.

„Тамо ћемо заједно читати Хорација“, додаде странац, „као што смо чинили некада у бањама у Ексу, где сам имао задовољство да упознам господина саветника“.

„Мислите ли ви, Монтењу“, настави саветник, „да смем оставити децу саму? Гаспарда неће да се одвоји од ујака, а овај млади Бернанин од ње“.

„Ах шта“, поче господин Монтењ, обраћајући се мени мало с потсмехом, „ви ћете, да би ојачали у врлини, читати књигу Тобије!“ па, мењајући тон, пошто се загледа у моје озбиљно лице, заврши: „Кратко и јасно, ви ћете ићи са мнош, драги саветниче!“

„Да није каква завера противу нас хугенота?“ упиташ заинтересовано.

„Завера?“ понови Гаскоњац. „Не, да ја о њој знам. Ако није једна од оних која ствара облаке пре него провали олуја. Четири петине једне нације хоће последња петина да примора на нешто што ова неће — т.ј. на рат у Фландрији — то може заиста наелектрисати атмосферу. И не узмите ми за зло, млади човече, ви хугеноти грешите против првог принципа животне мудрости: народ у коме се живи не сме се вређати ниподаштавањем његових обичаја“.

„Рачунате ли ви религију у обичаје једнога народа?“ упиташ ја пренеражен.

„Да, у извесном смислу“, рече он, „али овога пута мислио сам само на обичаје дневнога живота: ви се хугеноти одевате туробно, правите озбиљна лица, не разумете никакву шалу и крути сте као ваши оковратници. Укратко, ви се одвајате, а то се осећа и у највећем граду као и у најмањем селу. Ту гизовци разумеју живот много боље. Баш сам пролазио онуда кад херцог Хајнрих сиђе из своје палате пружајући руку грађанима који су доле стојали, весело као Француз и срдечно као Немац! Тако је право! Та, ми смо рођени сви од жене, а сапун није скуп“.

Мени се чинило као да се Гаскоњац трудио да тешке бриге прикрије овим шаљивим тоном и хтедох да га даље испитујем, али стари слуга пријави

гласника адмиралова који је мене и Гаспарду звао неодложно к себи.

Гаспарда се забради густим велом и журно по-
ђосмо.

Успут ми је причала шта је препатила у моме
отсуству. „Јахати уза те кроз кишу танади била би
игра према томе“, уверавала ме. „Свстина је у на-
шој улици постала толико затрована да нисам мо-
гла из куће изићи, а да не иду за мном и не псују.
Ако бих се обукла као што ми доликује, викали су
за мном: гле како је охоло! Ако бих обукла што
просто, онда би викали: гле лицемерке! Један дан,
или недеља, могло би се некако и издржати; али
кад се томе краја сагледати не може! — Наш по-
логај овде у Паризу потсећа ме на случај онога
Италијана кога је његов непријатељ бацио у по-
друм са четири мала прозора. Кад се овај идућег
јутра пробудио, било их је само три, сутра дан два,
трећег дана један, укратко, он увиде да га је његов
паклени непријатељ затворио у неку машину која
се претварала постепено у тесни мртвачки сандук“.

Причајући о томе, бејасмо доспели у адмиралов
стан, и он нас одмах прими.

Седео је усправно у постељи са рањеном ле-
вом руком у завојима, блед и изнурен. Поред њега
је стојао свештеник сиве браде. Не пусти нас да до-
ђемо до речи.

„Моји дани су избројани“, рече он, „чујте и по-
слушајте ме! Ти, Гаспардо, род си ми као дете мога
драгога брата. Сад није тренутак, да се крије, то
што знаш и што овоме не сме остати неречено. Тво-
јој мајци је један Француз нанео неправду, нећу да
и ти испашташ грехове нашег народа. Ми плаћамо
што су наши оцеви згрешили. Ти, Гаспардо, треба,
уколико стоји до мене, да у немачкој земљи водиш
кротак и миран живот“.

Затим се окрену мени и настави: „Шадау, ви
не смете вашу ратну школу довршити под мојом ру-

ком. Овде изгледа мрачно. Мој живот се клони крају, а моја смрт значи грађански рат. Не мешајте се у то, забрањујем вам. — Дајте Гаспарди руку, дајем вам је за жену. Водите је без оклевања у свој завичај. Оставите ову несрећну Француску, чим сазнате за моју смрт. Савите Гаспарди огњиште на швајцарском тлу, онда ступите у службу код принца од Ораније и борите се за праведну ствар!“

Па махну свештенику и позва га да нас венча. „Само што краће“, прошапта, „уморан сам и мир ми је потребан“.

Ми се спустисмо на колена пред његовом постељом и духовник сврши своју дужност, састављајући наше руке и говорећи молитве напамет.

Затим нас благослови адмирал својом такође осакаћеном десницом.

„Збогом!“ заврши, спусти се у постељу и окрену лице к дувару.

Оклевајући да напустимо одају, чусмо још једном адмиралово дисање, и како мирно заспа.

Ђутећи и у чудном расположењу дошли смо натраг и затекли Шатијона још у живахном разговору са господином Монтењом.

„Добио сам партију!“ ликоваше овај. „Пријан је пристао и ја ћу му сам спаковати кофер, јер се ја у томе изврсно разумем“.

„Идите, драги ујаче!“ рече Гаспарда, „и не брините се за мене. То је сад ствар мога супруга“. И притиште моју руку на своје груди. И ја га почех наговарати да путује с Монтењом.

Одједном, кад смо га сви саветовали и мислили да смо га наговорили, упита он: „Је ли адмирал напустио Париз?“ И кад чу да Колињи остаје и поред свег наваљивања његових, чак и кад би његово стање дозвољавало да се крене на пут, викну Шатијон, блистава ока и одлучним тоном, који нисам код њега познавао: „Онда остајем и ја. Био сам у животу често плашљивац и егониста; нисам оста-

јао уз своју једноверну браћу, као што је требало; али у овом последњем часу нећу их напустити“.

Монтењ се уједе за усну. Све наше наговарање није више ништа помагало, стари остаде при својој одлуци.

Тад га Гаскоњац куцну по плећима и рече са извесном иронијом: „Стари младићу, вараш сам себе, ако мислиш да тако поступаш храбрости ради. То чиниш из удобности. Постао си лен да би могао напустити своје угодно гнездо, чак ни при опасности да га сутра олуја збрише. И то је некакав принцип, и имаш право на свој начин“.

Али иронични израз његова лица претвори се у дубоко болан осећај, загрли Шатијона, пољуби га и опрости се брзо.

Саветник, чудно потресен, пожелe да остане сам.

„Оставите ме, Шадау“, рече стискајући ми руку, „и навратите вечерас још једном пре спавања“.

Гаспарда, која ме испрати, зграби на вратима одједном мој путнички пиштољ, који је био још у појасу.

„Остави!“ опоменух је. „Добро је напуњен“.

„Не!“ насмеја се бацајући главом, „задржавам га као залог да нећеш изостати ове вечери!“ и побеже с њиме у кућу.

ГЛАВА ОСМА

У мојој соби очекивало ме писмо мога ујака на уобичајеном формату, са адресом на добро познати старомодни начин. Црвени отисак печата са девизом *Pèlerin et Voyageur!* био је овога пута испао и сувише велики.

Још сам држао неотворено писмо у руци кад Бокард упаде унутра и не куцајући.

„Зар си, Шадау, заборавио на своје обећање?“ рече ми.

„Какво обећање?“ упитах мрзовољно.

„Лепо!“ додаде и насмеши се, али као насилу. „Ако тако наставиш, брзо ћеш заборавити и своје сопствено име! Увече, пре одласка у Орлеан, зарекао си ми се свечано у механи код „Арапина“, да ћеш испунити већ давно дато обећање да ћеш једном походити нашег земљака, капетана Пфифера. Позвао сам те онда, по његовом налогу, за његов имендан у Лувр.

Данас је дан св. Бартоломеја. Капетан додуше има много имена, сигурно осам или десет, али пошто је великомученик Бартел у његовим очима од свих највећи светац и мученик, то, као добар хришћанин, слави овај дан на особит начин. Ако не дођеш, то ће ти уписати у хугенотску тврдоглавост“.

Ја сам се, разуме се, сећао да је Бокард често наваљивао са оваквим позивима и да сам посету од недеље до недеље одлагао. Да сам му баш за да-

нашњи дан био обећао, нисам се могао сетити, али није било искључено.

„Бокарде“, рекох, „вечерас ми је незгодно. Извини ме код Пфифера и пусти ме да останем код куће“.

Али сад он навали на све могуће начине да ме на то приволи, час се шалећи и правећи детињарије, час молећи и преклињући. Најзад ће рећи: „Тако? Зар тако држиш своју задату реч?“ — И не знајући да можда и нисам задао реч, нисам овај прекор могао отрпети и пристадох најзад, иако сасвим преко воље. Устекао сам се док није обећао да ћу се кроз један час вратити натраг, те пођосмо у Лувр.

Париз је био миран. Сретали смо само поједине групе грађана, који су шапатом разговарали о стању адмираловом.

Пфиферова је одаја била у приземљу, у великом дворишту Лувра. Изненадио сам се кад сам видео његове прозоре слабо осветљене, а у одаји је владала гробна тишина место веселог славља. Кад смо ушли, стојаше капетан сам усред собе, наоружан од главе до пете, и задубљен у некакву депешу, коју је, изгледа, пажљиво читао, готово срицао, јер је кажипрстом леве руке превлачно по рецима. Кад ме примети, приђе ми и ослови ме осорно: „Ваш мач, младићу! Ви сте мој заробљеник“ — Истовремено се приближише два Швајцарца који су стојали у засенку. Ја устукнух корак.

„Ко вам на то даје право, господине капетане?“ повиках ја. „Ја сам адмиралов писар“.

И не удостојив ме одговора, маши се руком мача и истргне ми га. Толико сам био ван себе од узбуђења, да нисам ни помишљао на отпор.

„Чините своју дужност!“ заповеди Пфифер. Оба Швајцарца узеше ме између себе и ја пођох с њима не опирајући се, добавивши само Бокарду љутит поглед прекора. Нисам могао ништа друго мислити

него да је Пфифер добио краљевски налог да ме ухапси због двобоја са Гишом.

На моје чуђење поведоше ме само неколико ко-рака ка одаји Бокардовој, која је мени била добро позната. Један Швајцарац извуче кључ и покуша да отвори, али би узалуд. Изгледало је да су му, у хитњи, дали неки други кључ те посла свога друга натраг да потражи прави кључ од Бокарда, који беше остао код Пфифера.

За то кратко време чух, ослушкујући груби глас капетанов како грди: „Та дрска ваша будала може ме места коштати! Али у овој пакленој ноћи неће нас, ваљда, нико ни питати за то; али како ћемо сутра јеретника одвести одавде? Нек ми свети опрости, што спасавам живот једном хугеноту — али не смемо допустити да ови проклети Французи закољу нашег земљака и грађанина бериског — у томе опет имате право, Бокарде...“

Сад се отворише врата, и ја се наћох у мрачној одаји, кључ се обрну иза мене и навуче се тешка реза.

Корачао сам, мучећи себе мислима, узбуђен горе доле у Бокардовој одаји, коју сам из мојих похода Бокарду добро познавао. Гвозденим шипкама ограђени прозор поче се лагано осветљавати, јер се појави месец. Двобој је, мишљах, могао бити једини вероватан разлог за моје хапшење, ма окретао ствар како хоћу. Истина, последње речи Пфиферове бежу ми нејасне; али, помишљах, можда сам их рђаво разумео, или је храбри капетан могао бити мало на-пит. Још непојмљивије, готово ми се на то кожа је-жила, било је понашање Бокардово, јер никада, ни у једној прилици, не би он био у стању да учини издајство.

И уколико сам више размишљао, утолико сам се више заплећао у неразрешиве противуречности и обузимала ме страшна сумња.

Је ли могуће, мишљах, да постоји какав крвави план противу хугенота? Је ли то могуће замислити? Може ли краљ, ако није сишао с ума, пристати на уништење странке чија би га пропаст морала оставити као роба, на милост и немилост његових честољубивих стричева од Лотрингије?

Или је, можда, скована каква нова завера противу личности адмиралове, па желе да одстране једнога од његових верних људи? Али изгледах себи и сувише незнатан, да би баш прво на мене помислили. Краљ се је жестоко љутио због напада на адмирала. Да ли може човек, мозгах, ако га лудило није спопало, да се за неколико часова толико измени, да, место топле наклоности, осећа тупу равнодушност и дивљу мржњу?

Док сам тако мучно свој мозак, моје срце је вапијало, што ме моја невеста сада очекује и броји минуте, а ја, овде, ухваћен и немоћан да јој ишта јавим.

Још увек сам јурио горе доле по одаји, кад поче избијати часовник на Лувру; избројах дванаест удара. Дакле поноћ је. Дође ми помисао да примакнем столицу уз високи прозор, да се попнем у прозорско удубљење, да отворим прозор и погледам у ноћ, држећи се за решетке. Прозор је гледао на Сену. Све је било мирно. Хтедох већ да сиђем опет у собу кад погледах изнад себе и укочих се од ужаса.

Десно, на једном балкону првога спрата, толико близу да сам га готово руком могао дохватити, угледах, на месечини јасној као дан, три прилике, нагнуте над оградом, како немо послушкују. Мени најближи био је краљ чије су, иначе не неплемени-те црте лица, раздирали сада страх, бес и лудило, и давали му паклени израз. Ни сан болесне маште није могао бити страшнији од ове стварности. И сада, кад ова давна збитија пишем, видим овога несрећника очима духа свога и — гроза ме спопада.

Поред њега, наслоњен, његов брат, херцог од Анжуа, опуштена, женски свирепа лица и цвокоћући од страха. Иза њих, бледа и непомична, најприбранија од свих, стојала је Катарина Медичијевка, полузатворених очију и готово равнодушна израза лица.

Одједном, као мучен стравом савести, учини краљ грчевит покрет као да би хтео да опозове већ издату наредбу, а у истом тренутку разлеже се један пуцањ; мени се учини у дворишту Лувра.

„Најзад!“ процеди краљица и одахну, и три ноћне прилике ишчезоше.

Једно оближње звоно поче да звони на узбуну, затим друго; и треће завапи с њима, и тако редом; јасна светлост буктиња распали се као пожар, учеста пуцњава и мени се учини, у мојој напрегнутој машти, да разабирем самртничке уздахе.

Адмирал је сигурно уморен, у то нисам више могао сумњати. Али шта значе звона на узбуну, шта прво појединачни а после све гушћи пуцњи и хајка која је издалека допирала до мога ува? Зар се догађа оно што је најстрашније? Зар кољу хугеноте у Паризу?

И Гаспарда, моја Гаспарда, коју ми је адмирал поверио, изложена је овоме ужасу с једним немоћним старцем! Коса ми се дизала и крв кипела у жилама. Дрмао сам вратима из све снаге, али напољу, у ходнику, владала је мртва тишина.

Затим сам се опет пео на прозор, дрмао и дрмао као очајник гвоздене шипке, али нисам их могао ни покренути.

Најзад ме обузе дрхтавица и зуби почеше да цвокоћу. Бацих се, као у лудилу, на Бокардову постељу и превртах се у њој у самртном очају. Најзад, кад је већ почело да свиће, обамрех у некакво стање које није било ни сан ни јава и које се не да описати. Чинило ми се да се још пентрам уз гвоздене шипке и да гледам на неуморни ток Сене.

А одједном појави се из њених валова нека упола нага женска прилика обасјана месечином, нека речна богиња, ослоњена на шкољци, из које се вода пенушила, као у Фонтенблоу на водоскоцима, и поче да говори. Али њене речи нису се тицале мене, него камене женске фигуре која близу мене држи балкон на коме су стојала три краљевска завереника.

„Сестро,“ питаше она из реке, „да не знаш можда ти зашто се кољу? Лешину за лешинном бацају у моју шумну постељу и сва сам улепљена крвљу. Пи, пи! Да то не спремају пропаст богаташима просјаци, које гледам како увече перу своје дроњке у мојој води?“

„Не,“ прошапта камени лик, „убијају се јер се не слажу о правом путу који води блаженству.“ — И преко хладног лица пређе јој потсмех, као да се потсмева некој нечувеној глупости...

У томе часу зашкрипаше врата, ја се пренух из заноса и угледах Бокарда, бледа и озбиљна каква још никад не бејаш видео, а иза њега двојица од његових људи, од којих је један носио хлеб, а други крчаг с вином.

„За име Божје, Бокарде,“ викнух и полетех му у сусрет, „шта се вечерас збило... Говори!“

Он ме узе за руку и хтеде да се спусти поред мене на постељу. Ја се успротивих и заклех га да говори.

„Умири се!“ рече. „Била је то зла ноћ. Ми Швајцарци нисмо криви, краљ је заповедио“.

„Адмирал је убијен?“ упитах гледајући га уочено.

Он потврди покретом главе.

„И остале хугенотске вође?“

„Мртви. Ако који од њих није, као и Наварез, остао поштеђен особитом милошћу краљевом.“

„Је ли покољ свршен?“

„Не, још бесни париским улицама. Ни један хугенот не сме остати у животу!“

Тада ми мисао на Гаспарду сину као ватрена муња кроз мозак и све друго ишчезе у мрак.

„Пусти ме!“ викнух. „Моја жена! Моја сирота жена!“

Бокард ме погледа зачуђено и питајући. „Твоја жена? Зар си ти ожењен?“

„Пусти ме, несрећниче!“ викнух и бацих се на њ, јер ми препречи пут. Порвасмо се и ја бих га надвладао да му не притече у помоћ један од његових Швајцараца, док је други чувао врата.

Савладаше ме да падох на колена.

„Бокарде!“ преклињах. „Тако ти милостивог имена Господњег — тако ти свега што ти је драго — тако ти живота очева — тако ти блаженства мајчина — смилуј се и пусти ме! Кажем ти, човече, да је моја жена тамо — да је можда убијају овога тренутка — да је можда злостављају! Ах, ах!“ — и ударах се песницама у чело.

Бокард одговори добродушно, као што се говори болеснику: „Имаш ли памети, сироти пријатељу! Не би могао учинити ни пет корачаја а да те тине не обори! Свак те познаје као адмиралова писара, Прибери се! То што тражиш немогуће је!“

Клечећи на коленима почех тада да јецам као дете.

Још једном, готово несвесно као утопљеник, подигох очи на спасење, док је Бокард поново зазвизвао свилену врпцу која се при рвању била прекинула а на којој је висео сребрни медаљон са ликом Богоматере.

„Тако ти матере Божје из Ајнзиделна!“ заклех га склопљених руку.

Бокард стаде као укочен, очију упртних горе и мрмљајући нешто као молитву. Затим принесе медаљон устима и увуче га брижљиво у недра.

Још смо обојица ћутали кад уђе један млади подофицир држећи неку наредбу у руци.

„У име краљево и по заповести капетановој,“ рече овај, „узмите двојницу од ваших људи, господине Бокарде, и предајте својом руком ову наредбу команданту Бастиље.“ — Подофицир изиђе.

Бокард се замисли за тренутак, па, држећи наредбу у руци, приђе ми журно. „Промени брзо одело са Катанијем!“ прошапта. „Покушаћу. Где стањује?“

„Острво св. Луја.“

„Добро. Окрепи се једним гутљајем, мораш имати снаге.“

Скидох брзо своје одело и баших се у униформу једног краљевског Швајцарца, припасах мач и узех хелебарду, па с Бокардом и другим Швајцарцем појурих напоље.

ГЛАВА ДЕВЕТА

Већ у дворишту Лувра владао је страшан призор. Ту су лежали, наслагани на гомиле, хугеноти из пратње Наварског Краља, тек заклани, неки још у ропцу. Идући поред Сене сретали смо на сваком кораку ужас. Овде је лежао какав сироти старац у крви и с разбијеном главом, тамо се отимала из руку суровог копљаника жена бледа као смрт. Понека улица била је мирна као гроб, из друге се разлегао вапај за помоћ и јека самртника.

А ја сам, неосетљив за ову несхватљиву величину ужаса, јурио као очајник само напред, тако да су ме Бокард и Швајцарац могли једна стизати. Најзад дођосмо до моста и пређосмо га. Ја појурих, што сам игда могао, према кући саветниковој, не губећи никако из вида њене високе прозоре. На једном од њих угледах рвање и отимање рукама; гурали су напоље неку људску прилику седих власи. Несрећник, то је био Шатијон, држао се још тренутак својим слабачким рукама за перваз, али га испусти и тресну о калдрму. Пројурих поред несрећника размрсканог на калдрми, са неколико скокова пређох степенице и јурнух у одају. Била је пуна наоружаног света и чула се дивља галама кроз отворена врата библиотеке. Правећи хелебардом себи пут, угледах Гаспарду, притешњену у углу, и опкољену крвожедном гомилом, коју је одбијала од себе држећи мој пиштољ у руци, циљајући час

на овог час на оног. Била је бледа као утвара, а из њених плавих, широко отворених очију севала је страшна ватра.

Рушећи све пред собом, једним залетом, нађох се поред ње. „Ах, хвала Богу, ти си!“ рече и сруши се онесвешћена на моје руке.

За то време беху Бокард и Швајцарац продрли за мнош. „Људи!“ припрети Бокард, „у име краљево забрањујем вам да ову даму и прстом такнете! На-траг коме је живот мио! Имам наредбу да је водим у Лувр!“

Он беше пришао мени и ја положих онесвешћену Гаспарду у наслоњачу саветничкову.

Тада из гомиле искочи неки одвратни тип, кр-вавих руку и крвљу замазана лица, и ја у њему познадох озлоглашеног Лињерола.

„Лаж и превара!“ викну овај, „то Швајцарци? — То су прерушени хугеноти најгоре сорте! Овај овде — добро те познајем плећати угурсузе — убио је побожног грофа Гиша, а онај други био је с њиме. Удрите! Заслужно дело је утаманити ове лопуже и јеретике! Али не дирајте ми девојку — она је моја!“

И лопужа навали бесно на мене.

„Зликовче!“ викну Бокард, „куцнуо ти је последњи час! Удри, Шадау!“ И хитро навали, те окретно парира његов удар и одби увис његов бестидни мач, те му ја свој сјурих у груди до бал-чака. Он се сруши.

Из гомиле се зачу бесан урлик.

„Бежимо одавде!“ ману ми пријатељ. „Узми жену у наручје и иди за мнош!“

Сад навалише Бокард и Швајцарац кроз гомилу, која нас је раздвајала од врата, правећи пут којим сам нишао брзо за њима носећи Гаспарду.

Сиђосмо срећно низ степенице и дохватисмо се улице. Једва да бејасмо одмакли десетак корачаја кад одјекну пуцањ с једног прозора. Бокард се затету-

ра, маши се несигурном руком медаљона, извуче га, принесе уснама које побледеше и сруши се.

Беше погођен у слепоочницу. Уверих се одмах да сам га изгубио и погледах горе ка прозору. Убица је, ликујући, држао у руци мој пиштољ који Гаспарда беше испустила. Крвожедна гомила ми је била већ за петама, те се крвава срца отргох од свога пријатеља, уз кога клече његов верни војник, скретох иза оближњег угла у камену улицицу где се налазио мој стан, дохватих се њега, непримећен, и потекох с Гаспардом кроз изумрлу кућу горе ка мојој одаји.

У ходнику, на првом спрату, затекох широке локве крви. Кројач је лежао заклан и његова жена са четворо деце спавала је самртним сном уз огњиште, збијена са њима на гомилу. Чак је уз њих било заклано и мало псетанце, љубимац куће. Задах крви испуњавао је целу кућу. Пењући се уз последње стенице, угледах своју одају отворену, а кроз полуизвањена врата дувао је ветар.

Нашавши празну моју одају, овде се убице нису дуго задржавале, пошто им сиромашни изглед моје собе није обећавао никаква плена. Оно мало књига што сам имао било је растурено и поцепано по поду, у једну од њих бејаш ставио ујаково писмо кад је оно Бокард изненада ушао, сад је било испало и ја га ставих у џеп. Мало готовине што сам имао носио сам зашивено у појасу, још од путовања.

Бејаш наместио Гаспарду на постељу; бледа, изгледала је као да спава, а ја сам стојао поред ње размишљајући шта да радим. Она је била просто одевена, као служавка, сигурно у намери да бежи са својим поочимом. Ја сам имао на себи униформу швајцарске гарде краљеве.

Обузе ме неисказани бол због ове безбожно проливене, скупе и невинне крви. „Даље из овог пакла!“ рекох полугласно сам за себе.

„Да, бежимо из овог пакла!“ понови Гаспарда усправљајући се на постељи. „Овде нам нема више опстанка! Напоље кроз најближу капију!“

„Стрпи се још!“ одговорих. „Смркнуће се међугим и помрчина ће нам можда олакшати бекство.“

„Не, никако,“ одврати одлучно, „не могу остати даље ни тренутка у овој каљузи! Шта ми је стало до живота кад заједно мремо! Идимо право ка најближој капији. Ако нас нападну и хтедну да ме злостављају, онда ме уби сам, и ако умлатиш од њих два-три, нећемо умрети неосвећени. — Обећај ми то!“

Пошто мало промислих, пристадох и сам, јер се и мени чинило боље да по сваку цену дође једном крај овоме ужасу. Зар клање није могло сутра почети, изнова, а капије се поћу чувају још строжије него дању.

Кренусмо се, идући лагано једно поред другога улицама натопљеним крвљу, док се над нама ширило без облачка дубоко плаветнило.

Доспесмо на миру до капије.

На капији испред враташца од стражаре стојао је прекрштених руку некакав лотриншки ратник са ешарпом гизовца, и мерећи нас оштрим погледом.

„Две чудне птице!“ рече и насмеја се. „Куда, господине Швајцарче, с вашом сестрицом?“

Намештајући мач, приђох ближе, одлучен да му га заријем у груди, јер бејаш већ сит живота и лажи.

„Тако ми ђавољих рогова! Јесте ли ви то, господине Шадау?“ зачуди се лотриншки капетан, пригушујући глас на последњој речи. „Уђите, овде нам нико не смета.“

Погледах му у лице, мислећи где сам га видео. Преда мнош је стојао мој некадашњи чешки учитељ борења.

„Дабогме, то сам ја“, настави читајући моје мисли, „и, као што ми се чини, баш у добар час.“

Рскавши то повуче ме у одају и Гаспарда уђе за нама.

У загушљивој собици лежали су на клупи два пијана војника, а поред њих на поду коцка и чутура...

„На ноге, пси једни!“ насрну на њих капетан. Један се подиже с муком. Он га шчепа за мишицу и избаци пред врата: „На стражу! Лопужо! Јамчиш ми својим животом да нико не прође!“ — А другог, који само нешто промрмља, скотрља с клупе и гурну га ногом под њу, где овај мирно настави да хрче.

„Сад, господо, изволите сестити!“ и кавалерским покретом руке показа на прљаво седиште.

Ми се спустисмо, он привуче некакву расклиматану столицу, опкорачи је, опре се лактовима о наслон и поче фамилијарним тоном: „А сад на ствар! Ваш случај ми је јасан, није потребно да ми га објашњавате. Ви желите пролаз за Швајцарску, јел’те? Сматрам за част да вам учиним услугу за љубазност са којом сте ми ви, у своје време, показали лепи виртембершки печат, знајући да сам његов зналац. Рука руку мије. Печат за печат. Овога пута могу вас и ја са једним услужити.“

Па потражи у своме буђелару и извуче неколико хартија.

„Видите, као предострожан човек, затражио сам од свога господара, херцога Хајнриха, да нам, за сваки случај, изда потребне путне исправе, мени и мојим људима, који смо синоћ учинили подворење адмиралу“, — и учини тако убилачки гест да се згрозих. „За случај да подвиг не успе. Али свети су се заузели за дивни град Париз! — Један од пасоша — ево овај — гласи на име краљевског Швајцарца Фурижанина Коха, који је на отсуству. Ставите га у џеп! Он вам осигурава слободан пут кроз Лотрингију до швајцарске границе. То би било у реду. — А што се тиче пута вашег злата, на коме вам без ласкања честитам,“ па се поклони пред Гаспардом,

„тешко да ће лепа дама моћи пешачити. Зато вам могу уступити два кљусета, једно чак са женским седлом — јер и ја нисам без љубави и јашем обично удвоје. Ви ћете ми за њих дати четрдесет златних дуката у готову, ако их имате код себе, иначе ми је довољна и ваша часна реч. Мало су изанђали, јер смо морали наврат нанос к Паризу, али до границе ће још издржати.“ Па нареди кроз прозорчић сензу, који је беспослен базао око капије, да их брзо оседла.

Док сам му на клупи бројао новац, готово сав свој иметак, рече Чех: „Чуо сам са задовољством, да сте част учинили своме учитељу борења. Причао ми је све пријатељ Лињерол. Није знао ваше име, али сам вас познао по његовом опису. Ви сте Гиша пробуразли! Дођавола, то занста нешто значи. Никад се томе не бих надао. Додуше, Лињерол је веровао да сте имали нешто на грудима. То се од вас не би очекивало, али најзад свакако се помаже како зна.“

За време овог грозног হাসкања седела је Гаспарда бледа и без речи. Сад изведоше кљусад, Чех поможе Гаспарди, која се при његовом додиру стресе од грозе, да ваљано уседне на седло, ја се бацих на другог коња, капетан поздрави и ми, спасени, ободосмо коње испод капије, која се разлегала од топота, и одосмо тутњећи преко моста.

ГЛАВА ДЕСЕТА

После две недеље, једнога свежег јесењег јутра, јездио сам са својом младом невестом уз последњу узвишицу планинског венца који одваја Слободну грофовију од Нојенбуршке области. Били смо већ на врху, пустисмо коње да пасу и седосмо на једну стену.

Пред нама се широко простран, тих крај на јутарњем сунцу. У подножју су блештала нојенбуршка језера, Муртен и Бил; даље се протезала сочно-зелена висија Фрибуршка са фином линијом брежуљака и загаситих ивица шуме; у позадини су светле-ле планине обасјане сунцем и са њих се баш скидала копренаста магла.

„Ова лепа земља је дакле твој завичај и, најзад, евангеличко тле?“ упита Гаспарда.

Ја јој показах лево торњих замка Шомонта који се бљештао на сунцу.

„Тамо живи мој добри ујак. Још неколико часова и он ће те дочекати као своје друго дете! — Овде доле, где су језера, евангеличка је земља, али онамо, где се назире торњеви Фрибурга, почиње опет католичка.“

Кад поменух Фрибург, замисли се Гаспарда. „Бокардов завичај!“ додаде затим тихо. „Сећаш ли се како је био весео оне вечери кад смо се први пут срели код Мелина! Сад га узалуд очекује отац — ради мене је погинуо.“

И крупне сузе се почеше лизати низ њене јагодице.

Ја не одговорих ништа, али, као муња, пролете кроз моју душу историја фаталне везе моје судбине са судбином мога вернога земљака и моје мисли оптуживаху се и извињаваху међусобно.

И нехотично се машина груди, на оно место где је Бокардов медаљон спречио смртоносни удар.

У грудњаку зашуста нешто као хартија, машина се у џеп и извукох заборављено, још непрочитано, писмо мога ујака и сломих незграпни печат. Оно што прочитах, болно ме изненади. Писмо је гласило:

„Драги Хансе,

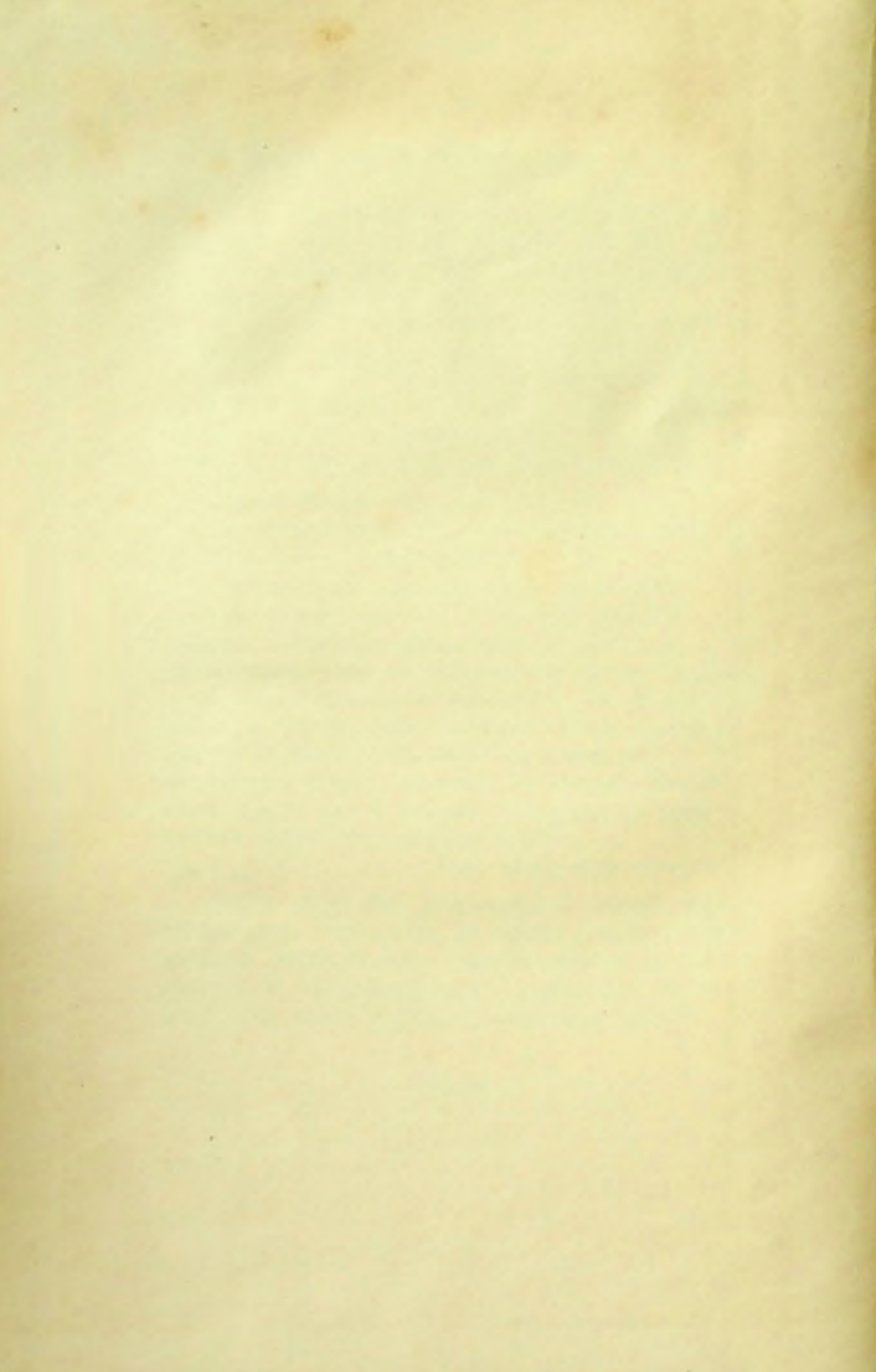
Кад будеш читао ове ретке, напустићу већ овај или, боље, ући у други живот.

Већ неколико дана осећам се врло слаб, а да стварно нисам болестан. У тишини скидам лагано хаџиску обућу и путнички штап. И док могу да рукујем пером, хоћу да те обавестим о моме одласку и да писмо својеручно адресирам, да те туђи рукопис не забрине. Кад будем већ онамо, стари Јохем има за дужност да уз моје име стави крст и запечатити писмо. Црвено не црно. Не навлачи црнину за мном, јер ја сам у радости. Остављам ти своје земаљско добро, не заборави небеско.

Твој драги ујак Ренат“.

Поред имена био је неспретном руком нацртан велики крст. Окретох се на страну и пустих сузама на вољу. Затим подигох главу и окренух се Гаспарди, која је, склопљених руку, стојала уза ме, чекајући да је водим опустелој кући моје младости.

Крај

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
"РАДОЈЕ ДОМАКОВИЋ"

30 СР 821.112.2

МАЈЕР К. Ф.

Амајлија

ЛЕСКОВАЦ

000011325

COBISS e